

SAMORZĄDY W UNII EUROPEJSKIEJ

Publikacja sfinansowana ze środków budżetowych
Urzędu Komitetu Integracji Europejskiej

Urząd Komitetu
Integracji Europejskiej
2005

SAMORZĄDY W UNII EUROPEJSKIEJ

URZĄD KOMITETU INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ

Autor

Dorota Lasocka

Wydawca

URZĄD KOMITETU INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ

Al. Ujazdowskie 9, 00-918 Warszawa

<http://www.ukie.gov.pl>

e-mail: info@mail.ukie.gov.pl

Projekt graficzny serii wydawniczej

21 Drzewo, agencja interaktywna

ul. Gagarina 86/7, 87-100 Toruń

<http://www.21drzewo.pl>

Skład i przygotowanie poligraficzne

JTP Group

ul. A. Chmiela 2/1, 30-078 Kraków

<http://www.jtpgroup.com.pl>

e-mail: biuro@jtpgroup.com.pl

Wydanie pierwsze - luty 2005

ISBN 83-89972-01-8

© Urząd Komitetu Integracji Europejskiej

Samorządy w Unii Europejskiej

Austria	6
Dania	10
Estonia	12
Francja	15
Grecja	18
Hiszpania	19
Holandia	21
Litwa	24
Łotwa	26
Niemcy	28
Polska	31
Portugalia	34
Republika Czeska	34
Słowacja	36
Szwecja	39
Wielka Brytania	41
Włochy	45
Bibliografia / Więcej informacji	48

Austria

Charakterystyka

Austriacki ustrój terytorialny jest przejrzysty, nieskomplikowany i stosunkowo podobny do ustroju polskiego, mimo, że Austria jest państwem federalnym. Kraje związkowe (tzw. landy) i gminy pełnią podwójną rolę: są zarazem instytucjami samorządowymi oraz reprezentantami federacji.

Podstawowymi jednostkami administracyjnymi są *gminy (Ortsgemeinden)*, posiadające osobowość prawną.

Obecna Austria składa się z 2 300 gmin, 569 gmin zbiorowych, 15 wydzielonych miast i 133 miast.

Po gminach kolejny poziom podziału terytorialnego to *powiaty*. W odróżnieniu od modelu polskiego na poziomie powiatu nie ma organów administracji samorządowej, a jedynie komisarz powiatowy, którego mianuje Premier Rządu krajowego. Komisarz pełni nadzór nad samorządami.

Poziom regionalny to 9 krajów związkowych, w tym miasto Wiedeń.

Krótki rys historyczny

Austriacki samorząd ukształtował się w XIX wieku w czasach Cesarstwa Austro-Węgierskiego. System samorządu był wówczas bardziej skomplikowany: w Austrii opierał się on na gminach wiejskich i miejskich, a w Galicji, Czechach oraz Styrii na gminach i powiatach.

Ważne daty:

- 1849 - pierwsze wzmianki o gminach występujących na terenie całego kraju
- 1970-1980 - przeprowadzenie reformy mającej na celu łączenie gmin małych w większe, tak by liczba mieszkańców wynosiła min. 1000 osób
- 1990 rok - od tego roku burmistrzowie byli wybierani w Austrii nie tylko przez radę gminy, ale i w wyborach bezpośrednich

Podstawy prawne funkcjonowania samorządu

Podstawy prawne funkcjonowania samorządu zawarte są w Konstytucji Federalnej oraz w ustawodawstwie landów.

Organy samorządu terytorialnego

Gmina (<i>Ortsgemeinden</i>)			
Nazwa organu	Rada Gminy	Zarząd Gminy (w miastach wydzielonych Senat Miasta)	Burmistrz
Sposób wyboru	Wybory równe, bezpośrednie, tajne oraz powszechne	Wybierany jest przez Radę Gminy	Wybierany przez Radę Gminy lub w wyborach bezpośrednich
Liczebność	od 7 do 39 w zależności od liczby mieszkańców gminy	w skład Zarządu wchodzi: Burmistrz, 3 Zastępców oraz Członkowie (trzech członków na 9-13 radnych)	1
Kadencja	4-6 lat w zależności od kraju związkowego (landu)		

Gmina (<i>Ortsgemeinden</i>)			
Kompetencje	Uchwałodawcze, wykonawcze i kontrolne Rada wydaje akty prawa miejscowego: statuty, rozporządzenia i decyzje Rada uchwała budżet, decyduje o majątku gminnym, może zaciągać kredyty. Ponadto jest organem odwoławczym od decyzji Burmistrza	Zarząd przygotowuje obrady Rady wykonuje uchwały i decyzje Rady, administruje majątkiem gminy	Burmistrz reprezentuje gminę na zewnątrz, kieruje posiedzeniami Zarządu, wykonuje podjęte uchwały, kieruje jednostką pomocniczą Urzędem Gminy, zarządza majątkiem gminy i realizuje budżet
Dodatkowe informacje	Na bierne prawo wyborcze w Austrii trzeba oczekiwać stosunkowo długo, przysługuje ono osobom, które ukończyły 24 lata	Członkowie Zarządu z reguły stoją na czele poszczególnych działów w Urzędach Gmin	W nagłych przypadkach Burmistrz może wydawać miejscowe przepisy policyjne. Burmistrz odpowiada przed Radą, która może go odwołać, odwołać może go także tzw. Wojewoda Krajowy lub Rząd Austrii, np. w przypadku złamania prawa lub rażącego niedbalstwa w wykonywaniu obowiązków. Funkcja Burmistrza może być wolontarystyczna (w małych gminach)

Powyższe zestawienie uzupełnić należy o wspomniane jednostki pomocnicze burmistrza, a zatem - Urząd Gminy (Gemeindeamt) oraz Naczelnicy w gminach, gdzie występują sołectwa i w miastach podzielonych na dzielnice.

Zadania samorządu terytorialnego

Zadania te można określić jako standardowe, np. ochrona osób i własności, bezpieczeństwo, lokalna policja, środowisko naturalne, drogi lokalne, gospodarka odpadami, ochrona zdrowia, szkolnictwo, kultura, pomoc społeczna.

Nadzór nad samorządem

Kontrola nad organami samorządu terytorialnego sprawowana jest przez władze państwowe krajów związkowych oraz federacji, a jej przeprowadzenie ma na celu zweryfikowanie działalności mając na uwadze kryteria oszczędności, gospodarności i celowości.

Dochody samorządów

Podatki lokalne i procenty od podatków krajowych stanowią istotną część dochodową władz lokalnych, np. podatki od działalności gospodarczej, podatki od listy płac, podatki od zysków z działalności gospodarczej, podatki od nieruchomości, akcyza od napojów alkoholowych, podatki gruntowe, od rzemiosła, od napojów, od psów, itp.

Belgia

Charakterystyka

System samorządowy Belgii, w odróżnieniu od systemu administracji państwowej tego kraju, jest mało skomplikowany i jednolity we wszystkich regionach oraz wspólnotach, na jakie podzielona jest Belgia.

Wystarczy odwiedzić Brukselę raz, by zauważyć, że stolica jest dwujęzyczna. Bruksela jest wydzielonym regionem (dwujęzycznym) z wyodrębnionym rządem stanowiącym władzę wykonawczą w stolicy Unii Europejskiej. Poza Brukselą, są jeszcze 2 regiony: flamandzki (gdzie językiem urzędowym jest flamandzki) i waloński (gdzie mówi się po francusku). Obok trzech regionów funkcjonują trzy wspólnoty, na zasadach federacji, a mianowicie: flamandzka, francuska oraz niemieckojęzyczna (1).

(1) Podział na trzy wspólnoty: flamandzką, francuską i niemieckojęzyczną powstał na bazie języka używanego przez mieszkańców poszczególnych wspólnot oraz ich odrębności kulturowej

Upraszczając można przypisać czuwanie nad prawidłowym rozwojem gospodarczym regionom, a dbanie o ochronę dorobku kulturowego i naukę dzieci w języku francuskim, flamandzkim lub niemieckim - wspólnotom.

Samorząd terytorialny, natomiast, spotykamy na poziomie gminy i prowincji.

Gmina	589	262 w Walonii, 19 w Brukseli, 308 we Flandrii
Prowincja	10	5 w Walonii i 5 we Flandrii

Cechą charakterystyczną belgijskiego samorządu, jak przystało na członka-zaloźyciela Unii Europejskiej i polityczne serce Europy, jest jedna z podstawowych zasad funkcjonowania Unii Europejskiej - transparentność, czyli jawność, przejrzystość, czytelność dla mieszkańców. Sesje Rad Gmin dotyczące budżetu są zawsze jawne.

W Belgii popularne i efektywne są związki międzygminne - zrzeszenia kilku gmin, które lepiej niż pojedyncze gminy radzą sobie z gospodarką wodną, ściekową, dostawami gazu, energii, telekomunikacją, ale także i kulturą czy turystyką.

Organy samorządu terytorialnego

Gmina (fr. commune, flam. gemeente)			
Nazwa organu	Rada Gminna (fr. Conseil Municipal, flam. Gemeenteraad)	Zarząd Gminy (fr. Administration de la Ville, flam. College Van Burgermeester en Schepenen)	Burmistrz lub Prezydent (fr. Maire, flam. Burgemeester)
Sposób wyboru	Wybory bezpośrednie	Wybierany przez Radę	Mianowany przez Króla Belgii (spośród radnych, po uzgodnieniu z Zarządem)
Kadencja	6 lat	6 lat	6 lat
Kompetencje	Uchwała budżet, współdecyduje o wyborze kadry urzędników, kreuje politykę społeczną, dba o utrzymanie porządku publicznego	Ogólnie szeroki	Reprezentuje gminę na zewnątrz, wykonuje zadania zlecone przez administrację państwową, jest zwierzchnikiem lokalnej policji, stoi na czele Urzędu Gminy
Dodatkowe informacje			Zdarza się, że Burmistrz (Prezydent) mianowany jest spoza grona radnych, wówczas musi mieć ukończone 25 lat

Na szczeblu prowincji 10 prowincji (po fr.: province, po flam.: provincie) wyróżnia się Radę Prowincji i Gubernatora

Podział kompetencji pomiędzy organami samorządu terytorialnego

Gmina	porządek publiczny, sprawy cywilne obywateli (narodziny, małżeństwa, zgony), zezwolenia wymagane prawem, infrastruktura drogowa, opieka społeczna
Prowincja	planowanie miejskie, infrastruktura, edukacja, kultura, sport, dbałość o wprowadzanie w życie prawodawstwa spójnego językowo

Dochody samorządów

Główne źródło dochodów budżetów belgijskich to w pierwszej kolejności subwencje i dotacje od władz rządowych, w drugiej - udział w niektórych podatkach państwowych, a w trzeciej - dochody z własnych podatków uchwalanych przez nie.

Cypr

Charakterystyka

Jednoszczelbony model samorządu terytorialnego na Cyprze opiera się na gminach. Gminy wiejskie i miejskie (2) odpowiedzialne są za: prowadzenie racjonalnej gospodarki odpadami, ochronę środowiska, ochronę zdrowia, sztukę, edukację, sport, opiekę socjalną, oświetlenie mostów i ulic, nadanie nazw ulicom, numerację budynków, ogrody, parki, itp. Ciekawym zadaniem cypryjskich gmin jest dbanie o bezpieczeństwo na publicznych plażach i basenach oraz, w porozumieniu z szefem policji lokalnej, zapobieganie wypadkom i tzw. korkom na drogach.

Gmin o statusie miast jest 33, a gmin wiejskich 352.

Poza gminami, na Cyprze funkcjonuje 6 dystryktów: Nicosia (stolica wyspy i siedziba rządu), Famagusta, Limassol, Paphos, Larnaca i Kyrenia. Nie są to jednostki samorządu terytorialnego. Władzę w dystryktach sprawuje Szef Dystryktu, który jest wyznaczany przez rząd.

Krótki rys historyczny

Obecny ustrój polityczny Cypru ukształtowany jest na mocy Konstytucji z 1960 r.

Ważne daty:

- Październik 1985 rok - Prawo Gminne o samorządzie lokalnym Cypru
- Październik 1986 rok - podpisanie przez Rząd Europejskiej Karty Samorządu Terytorialnego i jej ratyfikacja przez Parlament w 1988 roku

Podstawa prawna funkcjonowania samorządu

Ustawa Prawo Gminne o Samorządzie Lokalnym z 1985 roku

Organy samorządu terytorialnego

Gmina (κοινότητα - kinotita)		
Nazwa organu	Rada Gminy	Burmistrz (δήμαρχος - dimarchos)
Sposób wyboru	Powszechne, bezpośrednie wybory	Powszechne, bezpośrednie wybory
Liczebność	8 - 26 radnych w zależności od wielkości gminy	1
Kadencja	5 lat	5 lat

(2) Gminy miejskie - gminy albo mające powyżej 5 tys. mieszkańców, albo mające zasoby ekonomiczne, by funkcjonować jak miasto.

Kompetencje	Uchwała budżet, nadzoruje jego wykonanie, powołuje do życia i zatwierdza komisje przedmiotowe, z których najważniejsza jest komisja administracyjna	Reprezentuje gminę na zewnątrz, występuje przed sądem powszechnym we wszystkich przypadkach, w których stroną jest gmina, przewodzi Radzie, funkcjonującym przy Radzie komisjom i służbom gminnym. Ciekawostką jest udzielanie ślubów cywilnych przez Burmistrza, ale może on też upoważnić innego radnego
Dodatkowe informacje		W przypadku nieobecności Burmistrza jego obowiązki może pełnić Z-ca, który wybierany jest spośród radnych w tajnym głosowaniu podczas pierwszego posiedzenia nowo wybranej Rady

Nadzór nad samorządem

Kontrolę nad samorządem sprawuje Rząd, z uwagi na mały obszar geograficzny wyspy. Roczne budżety przedkłada się Szeфовi Dystryktu, a ten przedkłada je Rządowi. Rachunki Rad są kontrolowane co roku przez Generalnego Audytora Republiki Cypru. Jeśli Rada chce zaciągnąć pożyczkę musi uzyskać akceptację Rządu.

Ostatnie poprawki do Prawa Gminnego z 1985 roku zwiększyły autonomię organów gminy i prawa dotyczące podatków i opłat nie muszą być aprobowane przez Rząd, aby mogły wejść w życie.

Dochody samorządów

Głównym źródłem dochodów cypryjskich gmin są podatki i opłaty lokalne, np. podatek zawodowy, podatek od nieruchomości stałych, podatek od zakwaterowania w hotelach, podatek od rozrywek, opłaty za licencje i pozwolenia, opłaty za zarządzanie plażami. Ponadto, jak w pozostałych państwach UE samorząd otrzymuje dotacje i subwencje rządowe. Znaczące projekty infrastrukturalne zwyczajowo finansowane są przez Rząd.

Liczba radnych w poszczególnych gminach

Nicosia	26	Limassol	26	Strovolos	26	Larnaca	26
Famagusta	24	Aghlandja	14	Paphos	14	Lakatamia	14
Ay. Dhometios	12	Kato Polemidia	12	Latsia	10	Engomi	10
Mesa Yeitonia	10	Kyrenia	8	Ay. Athanasios	8	Yermasoyia	8
Paralimni	8	Ayia Napa	8	Dherynia	8	Aradhippou	8
Atheainou	8	Pano Lefkara	8	Polis Chrysochous	8	Yeroskipou	8
Peyeia	8	Morphou	8	Kythrea	8	Lefkonikon	8
Akanthou	8	Lyssi	8	Karavas	8	Lapithos	8
Dhali	8						

Dania

Charakterystyka

Duńska Konstytucja gwarantuje podstawowym jednostkom samorządu terytorialnego, jakimi są gminy, dużą samodzielność w zarządzaniu własnymi sprawami. Samorządność gminy jest jednym z filarów duńskiej samorządności społecznej. Gminy stosunkowo swobodnie wydatkują swoje zasoby finansowe.

Dania jest jednym z krajów na świecie, gdzie decentralizacja postąpiła najdalej, gdzie większość zadań przekazywana jest do rozwiązania najniższej, do gmin i powiatów.

Na mocy ustawy z dnia 1 kwietnia 1970 r. zmniejszyła się liczba gmin: aż z 1388 do 273 gmin, 14 powiatów oraz 2 gmin będących jednocześnie powiatami (Kopenhaga oraz Frederiksberg).

Oprócz powiatów istnieje 14 regionów, jednakże większość ich funkcji została przejęta przez powiaty. Najważniejszym zadaniem regionów jest przewodniczenie radzie nadzorczej kontrolującej gminy.

Krótki rys historyczny

W latach 70-tych przeprowadzono w Królestwie duńskim kompleksowe reformy, które ukształtowały model obecnie występującego samorządu: reformę terytorialną, reformę zarządzania, reformę systemu dotacji i wyrównań, reformę podziału kompetencji, oraz reformę budżetową i księgowości. Przeniesiono więcej kompetencji na gminy i powiaty, w ślad za tym zwiększyły się gminne wydatki.

W okresie reform gminy utworzyły swoją reprezentację na szczeblu centralnym, do której wszystkie przystąpiły - Krajowy Związek Gmin, a powiaty - Związek Rad Powiatowych. Obie te organizacje są stowarzyszeniami reprezentującymi odpowiednio gminy lub powiaty w rozmowach z państwem lub ze związkami zawodowymi urzędników.

Podstawy prawne funkcjonowania samorządu

Konstytucja Królestwa Danii, ustawa z 1970 roku o samorządzie, ustawodawstwo specjalne o charakterze ramowym (umożliwia podejmowanie własnych decyzji przez gminy) oraz o charakterze specjalnym (nakłada obowiązek wykonywania określonych zadań w określony sposób)

Organy samorządu terytorialnego

Powiat (<i>sogn</i>) / Gmina (<i>kommune</i>)		
Nazwa organu	Rada Gminy/Rada Powiatu	Burmistrz Gminy/Powiatu
Sposób wyboru	Wybory bezpośrednie, powszechne	Wybierany spośród radnych
Kadencja	4 lata	4 lata
Kompetencje	Ochrona zdrowia, szpitalnictwo, opieka społeczna, prace publiczne, ochrona środowiska, szkolnictwo średnie	Jest przewodniczącym Rady, szefem administracji
Dodatkowe informacje	Bierne i czynne prawo wyborcze pow. 18 roku życia	

Podział kompetencji pomiędzy organami samorządu terytorialnego

	Gmina	Powiat
Biblioteki		
Drogi		
Gospodarka odpadami		
Ochrona konsumentów		
Ochrona przeciwpożarowa		
Ochrona środowiska		rzadko
Ogródki działkowe		
Opieka społeczna (w tym ochrona zdrowia)		
Oświata		
Planowanie przestrzenne	lokalne	regionalne
Rekreacja, rozrywka, kultura, sport		
Szpitalnictwo		
Transport		

Nadzór nad samorządem

Decyzje gmin nie wymagają zatwierdzenia przez jakiegokolwiek organ wyższego szczebla. Jednakże w każdym z powiatów istnieje Rada Nadzorcza sprawująca nadzór nad gminami złożona z Naczelnika Powiatu i czterech członków Rady Powiatowej. Rada nadzorcza kontroluje finanse gminy.

Kontrolę sprawują też ministerstwa resortowe.

Dochody samorządów

Polityka państwa duńskiego prowadząca do decentralizacji kompetencji w gminie ma swoje odzwierciedlenie w strukturze dochodów budżetu gminy. Znaczącą rolę odgrywają w nim podatki: gminny podatek dochodowy, podatek gruntowy, podatek od przedsiębiorstw. W drugiej kolejności są to subwencje państwowe: zwłaszcza refundacje, oraz generalne subwencje i szczegółowe subwencje dla indywidualnych gmin. Trzecie największe źródło wpływów finansowych to opłaty od użytkowników: opieka nad dziećmi, dostawy wody, gazu, energii, odprowadzanie i oczyszczanie ścieków, zaopatrzenie w energię cieplną i inne. Duńskie gminy mogą zaciągać pożyczki.

Na uwagę zasługuje charakterystyczne dla Danii źródło dochodów, jakim są przelewy między gminami (3).

(3) Przelewy między gminami - solidarne wyrównywanie różnic w dochodach gmin wynikające z różnic w ściąganych podatkach lub też z różnych potrzeb finansowych. Przelewy między gminami to także należności, jakie gmina X winna jest gminie Y, za wykonane przez gminę Y usługi na rzecz gminy X.

Estonia

Charakterystyka

Samorząd w Estonii jest jednoszczeblowy i występuje na poziomie gminnym. Drugi szczebel podziału terytorialnego kraju - powiat (których jest 15), to już administracja centralna. Cały kraj podzielony jest na 255 gmin, z czego 208 gmin ma charakter wiejski, a 47 miejski.

Stolica Tallin, inaczej niż w większości państw UE, traktowana jest tak jak inne gminy miejskie, bez szczególnego wyodrębnienia. Podzielona ona jest na 8 dzielnic o ograniczonych uprawnieniach. Każda dzielnica ma swoją Radę, której przewodniczy Dzielnicowy będący jednocześnie członkiem Zarządu Miasta.

Krótki rys historyczny

Pierwsze próby ponownego ustanowienia samorządu lokalnego (dwuszczeblowego wówczas) w Republice Estonii zaczęły się po uchwaleniu ustawy o zakładaniu samorządu lokalnego w 1989 roku i po wyborach lokalnych z 10 grudnia 1989 roku, które były pierwszymi demokratycznymi wyborami po wojnie. Taki stan istniał do 1993 roku, kiedy to ustawą wprowadzono jednoszczeblowy samorząd lokalny i kiedy na jesieni odbyły się wybory do Rad Gmin w obecnym kształcie.

Ważne daty:

- 19 maja 1993 rok - ustawa o wyborach do rad samorządowych
- 2 czerwca 1993 rok - ustawa o organizacji samorządu lokalnego
- 16 czerwca 1993 rok - ustawa o budżetach samorządowych
- 29 czerwca 1993 roku - ustawa o organizacji rządu powiatowego
- 10 sierpnia 1993 roku (z nowelizacją 14 grudnia 1993 roku) - ustawa o relacji budżetu samorządowego do budżetu rządowego)

Podstawy prawne funkcjonowania samorządu

Obok Konstytucji Estonii, najważniejsza ustawa to ustawa z 2 czerwca 1993 roku o organizacji samorządu lokalnego

Organy samorządu terytorialnego

Gmina gmina (Vald)		
Nazwa organu	Rada Gminy (Valla Volikogu)	Burmistrz (Vallavanem)

Sposób wyboru	Wybory bezpośrednie, powszechne	Wybierany przez Radę
Liczebność	Min. 7 członków w zależności od liczby mieszkańców i od liczebności poprzedniej rady, np. stolica liczy 64 radnych	1
Kadencja	3 lata	3 lata
Kompetencje	Ustala komitety, uchwała i nadzoruje wykonanie lokalnych budżetów, ustanawia lokalne podatki, uchwała plany rozwoju gminy, wybiera i odwołuje Burmistrza	Przewodniczy Zarządowi, może stać na czele Urzędu Gminy, reprezentuje gminę na zewnątrz
Dodatkowe informacje	Prawa wyborcze przysługują obywatelom Estonii po ukończeniu 18 roku życia, a cudzoziemcom pod dodatkowym warunkiem zamieszkiwania na terenie kraju przez min. 5 lat	Burmistrz nie może być jednocześnie Przewodniczącym Rady

Kompetencje samorządu terytorialnego

Samorząd w Estonii odpowiada za: szkolnictwo (od edukacji przed szkolnej do szkolnictwa wyższego na poziomie licencjata), biblioteki, muzea, budynki publiczne, sport, opiekę społeczną, dostawy wody i oczyszczanie ścieków, lokalne planowanie przestrzenne, lokalny transport publiczny, utrzymanie lokalnych dróg i ulic.

Nadzór nad samorządem

Kontrola jest sprawowana przez państwo. Stanowe Biuro Audytu nadzoruje administrację w gminach. Instytucja Kanclerza bada zgodność prawodawstwa samorządowego z prawem krajowym. Ponadto, każda Rada tworzy komitet nadzorujący działanie wykonawczych organów administracji samorządowej.

Dochody samorządów

Wydatki samorządu estońskiego znajdują swoje pokrycie w dochodach z udziału w podatkach stanowych (50% podatku od nieruchomości i 52% podatku dochodowego zasila budżety lokalne). Średnio pomiędzy 20-30% wpływów pochodzi z pomocy państwa. Samorządy mają swój udział (choć obecnie jest to już znikome źródło dochodu) w prywatyzacji majątku państwowego. Ponadto, organy samorządu mają prawo zaciągać pożyczki i ustanawiać lokalne podatki.

Finlandia

Charakterystyka

Samorząd terytorialny w Finlandii jest prosty w zrozumieniu, oparty przede wszystkim na gminach, których jest 452, a w mniejszym stopniu na regionach, których jest 19.

Brak samorządu na szczeblu ponadgminnym z powodzeniem zastępują powszechnie występujące w Finlandii porozumienia i związki międzygminne, powoływane do realizacji zadań przekraczających możliwości pojedynczej gminy.

Jednostkami administracji rządowej są prowincje, w liczbie 6. Szwedzkąjęzycznej, autonomicznej prowincji Wyspy Alandzkie nadano szczególnie status, uprawniający ją do posiadania własnego prowincjonalnego zgromadzenia.

Krótki rys historyczny

Długoletnia historia samorządu terytorialnego w Finlandii sięga XII wieku, kiedy to kraj ten dostał się pod panowanie szwedzkie. Obecnie funkcjonujący model samorządu ukształtował się pomiędzy I, a II wojną światową. W tym okresie samorząd opierał się na gminach.

Ważne daty:

10 grudnia 1976r. - ustawa o gminach

Podstawa prawna funkcjonowania samorządu

Samorząd w Finlandii w obecnej formie działa na podstawie ustawy z 10 grudnia 1976 r. o gminach

Organy samorządu terytorialnego

Gmina (<i>maakunta</i>)			
Nazwa organu	Rada Gminy (Kunnanvaltuusto)	Zarząd Gminy (Kunnanhallitus)	Dyrektor Urzędu Gminy
Sposób wyboru	Wybory powszechne, bezpośrednie, tajne,	Wybierany przez radnych	Powoływany przez radę
Liczebność	13 -85 radnych w zależności od liczby mieszkańców	min. 7 członków	1
Kadencja	4 lata	2 lata	Czas nieokreślony
Kompetencje	Organ stanowiący prawo miejscowe, powołuje komitety obligatoryjne i fakultatywne, uchwała budżet gminy, ustala podatki lokalne, uchwała plany rozwoju gminy	Organ wykonawczy reprezentuje gminę na zewnątrz, przygotowuje projekty uchwał rady	Stoi na czele Urzędu Gminy, bierze udział w obradach Zarządu, ale bez prawa głosu
Dodatkowe informacje		Niecodziennym rozwiązaniem jest brak wynagradzania pracy członków Zarządu, przysługują im jedynie diety i zwrot kosztów podróży, a w przypadku kolizji z ich pracą zawodową także zwrot utraconego wynagrodzenia	W przeszłości Dyrektor stał na czele Zarządu, Obecnie jest on urzędnikiem samorządowych, choć z braku Burmistrza zdarza się, że Dyrektor podejmuje decyzje, które stoją na pograniczu decyzji wykonawczych i politycznych

Na poziomie regionalnym działają rady. Ich członkowie nie są wybierani w wyborach powszechnych, a są mianowani przez gminy.

Kompetencje organów samorządu terytorialnego

W gestii samorządu fińskiego szczebla lokalnego leży min.: opieka społeczna, szkolnictwo, planowanie i rozwój lokalny, ochrona zdrowia, kultura, rekreacja, drogi publiczne, wodociągi.

Natomiast samorząd szczebla regionalnego odpowiada za: rozwój i planowanie regionalne

Nadzór nad samorządem

Kontrolę nad działalnością samorządu lokalnego sprawuje prowincjonalna administracja rządowa oraz naczelna administracja rządowa - Ministerstwo Spraw Wewnętrznych. Administracja rządowa kontroluje także działalność samorządu regionalnego.

Francja

Charakterystyka

Długoletnia tradycja samorządu lokalnego we Francji sięga XIX wieku, kiedy to na poziomie gminy stopniowo wprowadzano samorząd, a na szczeblu departamentu i regionu reforma samorządowa przeprowadzona została w 1982 r.

Wyróżnia się trzy szczeble władzy lokalnej: gmina, departament i region. Podstawową jednostkę samorządu terytorialnego stanowi gmina.

Charakterystyczna dla tego kraju jest duża liczba gmin - 36.7631 (na kontynencie i na terytoriach zamorskich). Departamentów jest 100 (96 w Europie + 4 na terytoriach zamorskich), a regionów 26 (22 w Europie oraz Martynika, Gwadelupa, Gujana, Reunion).

Charakterystycznym dla Francji jest również pełnienie przez organy wykonawcze samorządu terytorialnego w gminach i departamentach jednocześnie funkcji samorządowych i rządowych.

Krótki rys historyczny

W średniowieczu obecne funkcje gminy sprawowali proboszczowie, a aktualny status gminy uzyskali w 1884 roku

Ważne daty:

- 14 grudnia 1789 - Zgromadzenie Konstytucyjne powołało 83 departamenty z administracją sądową, finansową i radami
- 1871 rok - ustawa o departamentach
- 1884 rok - ustawa o gminach, która wprowadziła termin głosowania powszechnego i referendum
- 1969 - projekt de Gaulle'a mający na celu utworzenie regionów jako wspólnot rozwoju regionalnego

Organy samorządu terytorialnego

Gmina (<i>commune</i>)		
Nazwa organu	Rada Gminy (Conseil municipal)	Mer (Maire)
Sposób wyboru	Wybory bezpośrednie, powszechne	Wybierany przez Radę wraz z zastępcami w głosowaniu tajnym
Kadencja	6 lat	6 lat
Kompetencje	Zarządza własnością gminną, nadzoruje roboty publiczne, decyduje o naprawie i konserwacji dróg, zarządza dobrami gminy - lasami, pastwiskami, nabywa i sprzedaje mienie	Mer ma podwójną rolę: reprezentuje gminę i jest jednocześnie przedstawicielem rządu 1. Jako przedstawiciel rady przewodniczy każdej komisji, wykonuje uchwały Rady, zawiera kontrakty, reprezentuje gminę w sądach 2. Jako przedstawiciel Rządu wykonuje ustawy parlamentarne, rozporządzenia, decyzje przekazane przez Prefekta, zapewnia porządek, bezpieczeństwo, zapobiega katastrofom, wydaje koncesje na alkohol, wydaje zgody na zgromadzenia, kontroluje ruch drogowy, dba o czystość budynków

Gmina (<i>commune</i>)		
Dodatkowe informacje	Jawne sesje odbywają się min.4 razy w roku, zwołuje je Mer. Rada może zostać rozwiązana dekretem ministerialnym	Mer jest przewodniczącym Rady Gminy

Departament (<i>département</i>)			
Nazwa organu	Rada Generalna (Conseil General)	Komisja	Przewodniczący (Président)
Sposób wyboru	Wybory powszechne, dwuetapowe	Wybrana spośród radnych	Wybierany przez Radę
Kadencja	6 lat	6 lat	3 lata
Kompetencje	Plany budżetowe, transport publiczny, sprawy mieszkaniowe		Jest dysponentem wydatków, dysponentem majątku, reprezentuje departament przed organami sprawiedliwości i na zewnątrz
Dodatkowe informacje	Posiedzenia plenarne odbywają się 2 razy w roku	Posiedzenia Komisji zwołuje	

Region (<i>région</i>)			
Nazwa organu	Rada Regionu (Conseil Regional)	Komitet Ekonomiczno-Spoleczny (Comité Économique et Social)	Przewodniczący (Président)
Sposób wyboru	Wybory bezpośrednie, tajne, równe, proporcjonalne	Wybierany przez organizacje społeczne, gospodarcze, związki zawodowe i Premiera Rządu	Wybierany jest przez Radę w trzech turach
Kadencja	6 lat	6 lat	3 lata
Kompetencje	Kieruje sprawami regionu, wydaje opinie na temat rozwoju i zagospodarowania regionu, szacuje warunki wykorzystania kredytów, powołuje komisje	KES jest zgromadzeniem konsultacyjnym przy Radzie i Przewodniczącym pełni funkcje opiniotwórcze (opiniuje dokumenty dotyczących planów rozwoju, projektów ekonomicznych, społecznych i kulturalnych)	Kieruje pracami Rady, przygotowuje i wykonuje uchwały Rady, dysponuje administracją, decyduje o wydatkach regionu, sprawuje nadzór nad majątkiem, zawiera umowy i reprezentuje region przed organami sprawiedliwości

Region (région)			
Dodatkowe informacje	Radnym można być po ukończeniu 21 lat, obrady Rady odbywają się raz na 3 miesiące na wniosek Urzędu Rady lub 1/3 członków, posiedzenia są jawne	Członkowie Komitetu są przedstawicielami: przedsiębiorców i wolnych zawodów, państwowych organizacji związkowych, organizacji uczestniczących w życiu regionu, są tam też osoby zastużone mianowane przez Premiera	

Podział kompetencji pomiędzy organy samorządu terytorialnego

	Gmina	Departament	Region	
Biblioteki	Zasada domniemania określa, iż gmina posiada wszystkie kompetencje, chyba, że są one zastrzeżone dla innej wspólnoty lokalnej lub państwowej			
Budownictwo				
Cmentarze				
Drogi, szlaki				
Gospodarka odpadami				
Kłeski żywiołowe				
Licencje lokalne				
Mieszkalnictwo				
Ochrona konsumentów				
Ochrona sanitarna				
Ochrona środowiska				
Ogródki działkowe				
Opieka społeczna (w tym ochrona zdrowia)				
Oświata			gimnazja	szkoły zawodowe i wyższe regionu
Planowanie rozwoju				
Policja, ochrona przeciwpożarowa				
Porty handlowe				
Przystanki autobusowe, oświetlenie dróg i chodników				
Rekreacja, rozrywka, kultura, sport				
Toalety publiczne				
Transport		miejski i szkolny		
Współpraca zagraniczna				
Zieleń miejska				

Kontrola nad samorządem

Generalnie kontrolę sprawuje sąd administracyjny oraz Regionalna Izba Obrachunkowa.

Na poziomie gminnym Rząd zatwierdza 10-15-toletnie plany

zagospodarowania przestrzennego. poziomie departamentu reprezentantem administracji rządowej jest Komisarz Republiki - Prefekt. Może on zaskarżyć akty samorządów gminnych do sądu administracyjnego, jeśli one są niezgodne z prawem.

Dochody samorządów

W ostatnich latach odnotowano spadek samodzielności finansowej francuskich gmin, w przeciwieństwie do samodzielności regionów.

Dochody samorządów francuskich to obok pomocy państwa podatki, np. od osób fizycznych, od nieruchomości mieszkalnych, podatek gruntowy, od nieruchomości wykorzystywanych na cele gospodarcze i podatek gruntowy

Grecja

Charakterystyka

Grecki samorząd terytorialny jest trzyszczeblowy: szczebel I-szy to okręg, II-gi to gmina, a III-ci to prefektura (departament).

Okręgów Grecja liczy 900, gmin 133, a prefektur lub departamentów 54.

Na poziomie regionalnym działają, natomiast, organy administracji rządowej: Rada Regionalna oraz Sekretarz Generalny Regionu.

Krótki rys historyczny

Do końca 1998 roku istniała duża liczba okręgów i gmin: 457 okręgów i 5318 gmin. W wyniku reformy zredukowano znacznie ilość gmin do 133 obecnie, a zwiększono liczbę okręgów do 900. W 1994 roku, na mocy ustawy, powstał samorząd na poziomie prefektury (departamentu).

Ważne daty:

- 1994 rok - ustawa o samorządzie terytorialnym na poziomie prefektury (departamentu)

Organy samorządu terytorialnego

Okręg			
Nazwa organu	Rada Okręgu	Komitet Okręgu	Burmistrz (δήμαρχος - dimarchos)
Sposób wyboru	Wybory bezpośrednie		Osoba, która uzyskała największą liczbę głosów podczas wyborów do Rady
Liczebność	11-41 radnych	3-7 członków	1
Kadencja	4 lata	4 lata	4 lata
Dodatkowe informacje		Wykonuje budżet gminy, zarządza majątkiem okręgu	Uczestniczy w posiedzeniach Rady bez prawa głosu

Gmina (κοινότητα - kinotita)		
Nazwa organu	Rada Gminy	Przewodniczący Rady
Sposób wyboru	Wybory bezpośrednie	
Liczebność	7-11 członków	1
Dodatkowe informacje		Reprezentuje gminę

Prefektura (departament)			
Nazwa organu	Rada Prefekturalna	Komitet Prefekturalny	Prefekt
Sposób wyboru	Wybory powszechne	Wybrany przez Radę	Osoba, która uzyskała największą liczbę głosów podczas wyborów do rady
Liczebność	21-37 radnych	5-7	1
Kadencja	4 lata	2 lata	
Dodatkowe informacje			Stoi na czele Urzędu, reprezentuje prefekturę na zewnątrz

Kompetencje samorządu terytorialnego

W gestii samorządu leży troska o rozwój społeczno-gospodarczy oraz, tak dla Grecji ważna, ochrona zabytków, kultury i sztuki.

Nadzór nad samorządem

Kontrolę sprawuje Sekretarz Generalny Regionu wyznaczany przez Rząd

Hiszpania

Charakterystyka

Ustrój terytorialny Hiszpanii jako państwa regionalnego, w którym regiony cieszą się dużą autonomią, znajduje swoje odzwierciedlenie w polityce Rządu zapobiegającej podziałowi kraju.

Charakterystycznym dla Hiszpanii rozwiązaniem jest przekazanie gminom różnych kompetencji w zależności od ich wielkości, i tak większość zadań wykonywana jest przez wszystkie gminy, ale gminy liczące więcej niż 5 tysięcy, 20 tysięcy i 50 tysięcy mieszkańców zobligowane są do świadczenia dodatkowych usług na rzecz swoich mieszkańców, np. transport publiczny w gminach pow. 50 tys. mieszkańców.

Trzyszczeblowy samorząd terytorialny w Hiszpanii to:

1. 8078 gmin, w tym dwie gminy o szczególnym statusie metropolii - Madryt i Barcelona
2. 50 prowincji
3. 17 autonomicznych regionów zwanych często wspólnotami autonomicznymi

Krótki rys historyczny

Najważniejsza z punktu widzenia ustroju terytorialnego kraju jest Konstytucja Hiszpanii z 27 grudnia 1978 roku, która nadała poszczególnym szczeblom samorządu w tym kraju osobowość prawną i wprowadziła bezpośrednie wybory do Rad Gmin.

Organy samorządu terytorialnego

Gmina (<i>municipio</i>)			
Nazwa organu	Rada Gminy	Zarząd Gminy	Burmistrz (<i>Alcade</i>)
Sposób wyboru	Wybory bezpośrednie, powszechne, równe, wolne, tajne	Wybierany przez Radę	Wybierany przez Radę lub przez mieszkańców

Gmina (<i>municipio</i>)			
Dodatkowe informacje	Może odwołać Burmistrza, radni pełnią swoje funkcje wolontarystycznie, ale mogą oni być także zatrudniani zawodowo		Jest jednocześnie Przewodniczącym Rady i stoi na czele Zarządu i jest zwierzchnikiem lokalnej policji. Może być zatrudniony na etacie, ale nie musi być zatrudniony

Prowincja (<i>provincia</i>)			
Nazwa organu	Rada Prowincjonalna (Diputaciones)	Zarząd Prowincjonalny	Prezydent
Sposób wyboru	Wybierani spośród członków Rad Gmin	Wybierany spośród radnych	Wybierany spośród radnych
Liczebność	25-51		1
Dodatkowe informacje	Na Wyspach Kanaryjskich i Balearach występuje Zgromadzenie Wyspy		

Region			
Nazwa organu	Zgromadzenie Ustawodawcze	Rząd Regionu	Prezydent
Sposób wyboru	Wybory bezpośrednie, powszechne	Wybierany przez Zgromadzenie po zatwierdzeniu przez Prezydenta	Wybierany przez Zgromadzenie i mianowany przez Króla Hiszpanii
Kadencja	4 lata	4 lata	4 lata
Dodatkowe informacje	Sprawuje kontrolę nad Rządem i Prezydentem, mianuje tzw. Senatorów, którzy reprezentują dany region	Jego członkowie nazywani są Ministrami	Stoi na czele Zarządu

Podział kompetencji pomiędzy szczeble samorządu terytorialnego

	Gmina	Prowincja	Region
Bezpieczeństwo	lokalne i bezpieczeństwo na drogach		
Biblioteki			
Drogi			
Gospodarka odpadami			
Koordinacja służb gminnych			
Mieszkalnictwo			
Ochrona konsumentów			
Ochrona środowiska	Gminy pow.50tys. mieszkańców		
Opieka społeczna (w tym ochrona zdrowia)			
Oświata			
Planowanie przestrzenne	Lokalne		
Przystanki autobusowe, oświetlenie dróg i chodników			

	Gmina	Prowincja	Region
Rekreacja, rozrywka, kultura, sport			
Rolnictwo, leśnictwo, rybołówstwo			
Transport	Gminy pow.50tys. mieszkańców		
Turystyka			
Zaopatrzenie w wodę			

Kontrola nad samorządem

Kontrola nad hiszpańskim samorządem sprawowana jest pod kątem działalności organów samorządu w zgodzie z prawem. Zadania zlecone podlegają dodatkowo jeszcze kontroli pod kątem celowości przez organy, które te zadania zleciły.

Dochody samorządów

Duże możliwości wpływu na kształt swoich dochodów posiadają regiony, mniejszy gminy, a znikomy prowincje.

Dochody regionów pochodzą z trzech podstawowych źródeł: z podatków własnych (od elektryczności i rejestracji pojazdów), opłat i danin specjalnych, oraz z podatków przekazanych w całości lub częściowo przez państwo (np. podatek VAT, podatek produkcyjny od papierosów, alkoholu i piwa). Dochody pochodzą także z dotacji. Nieco inne zasady ustalania dochodów budżetowych panują w dwóch regionach - Nawarra i Kraj Basków, które posiadają swój odrębny system finansowy.

Dochody prowincji to podatki i opłaty oraz dotacje.

Dochodami gmin są podatki: od nieruchomości, od działalności gospodarczej, od pojazdów silnikowych, budowlany, od wzrostu wartości ziemi w miastach.

Ponadto gminy czerpią zyski z opłat użytkowych, mogą także sprzedawać komercyjnie usługi, a na terenie Hiszpanii funkcjonuje nawet cennik usług. Środki finansowe płyną do najniższego szczebla samorządu z budżetu centralnego w postaci dotacji bieżących i inwestycyjnych.

Holandia

Charakterystyka

Holenderski model samorządu jest dwuszczeblowy: szczebel I-szy to gmina, a szczebel II-gi to prowincja. Prowincji w Holandii jest 12, gmin 647 (od 1991 r.) Największą gminą jest stolica Amsterdam (700 tys. ludności).

Krótki rys historyczny

Holandia od XV wieku do czasów Rewolucji Francuskiej (1807) była państwem prowincjonalnym. W 1848 roku, na skutek zmiany Konstytucji Holandii, wprowadzono trzy poziomy władzy: narodowy, prowincjonalny i lokalny. W 1918 roku wprowadzono w Holandii powszechne prawo wyborcze.

Podstawy prawne samorządu

Konstytucja z 1848 roku, która ujednoczyła strukturę samorządu w tym kraju.

Organy samorządu terytorialnego

Gmina			
Nazwa organu	Rada Gminy	Zarząd Gminy	Burmistrz
Sposób wyboru	Wybory powszechne, proporcjonalne	Wybierany przez Radę	Mianowany przez Królową
Liczebność	7-45 radnych	2-9	1
Kadencja	4 lata	4 lata	6 lat
Dodatkowe informacje	Rada ma wpływ na wybór Burmistrz poprzez konsultacje z Komisarzem Królewskim		Jest jednocześnie Przewodniczącym Rady i Zarządu, piastuje też funkcje rzecznika spraw obywatelskich w gminie

Prowincja			
Nazwa organu	Rada Prowincji	Rząd Prowincji	Komisarz Królewski
Sposób wyboru	Wybory bezpośrednie, powszechne, proporcjonalne	Wybierany przez Radę	Mianowany przez Koronę
Liczebność	39-83 w zależności od wielkości prowincji	3-8	1
Kadencja	4 lata	4 lata	6 lat
Dodatkowe informacje			Komisarz przewodniczy Radzie, jest organem nadzoru nad gminą i pośredniczy w mianowaniu przez Koronę Burmistrza

Podział kompetencji pomiędzy organami samorządu terytorialnego w Holandii

	Gmina	Prowincja
Bezpieczeństwo na drogach		
Biblioteki		
Budownictwo		
Cmentarze		
Drogi		
Gospodarka odpadami		
Licencje lokalne		
Mieszkalnictwo		
Ochrona środowiska		
Opieka społeczna (w tym ochrona zdrowia)		
Oświata	Szkoły podstawowe	
Planowanie przestrzenne	gminne	prowincjonalne
Przystanki autobusowe, oświetlenie dróg i chodników		
Rekreacja, rozrywka, kultura, sport		
Zaopatrzenie w wodę		

Kontrola nad samorządem

Nadzór nad działalnością organów gmin sprawowany jest przez Rząd Prowincji i przez Koronę. Nadzór nad działaniami prowincji sprawuje państwo.

Dochody samorządów

Dochody gmin w 60% pochodzą z subwencji Rządu do Funduszu Gminnego (FG), a poza subwencjami z podatków lokalnych (np. od posiadania psów, podatek turystyczny, z opodatkowania dochodów przedsiębiorstw gminnych). W Holandii funkcjonuje także system wspierania gmin słabszych przez gminy finansowo mocniejsze.

Irlandia

Charakterystyka

Ciekawym i odmiennym od prezentowanych modeli samorządów jest model samorządu terytorialnego Irlandii.

Najniższy szczebel to szczebel gminy, ale w Irlandii nie jest to szczebel podstawowy, gdyż podstawowym jest hrabstwo. Szczebel ostatni to regiony.

Ustawa o samorządzie lokalnym z 2001 roku zmieniła nazwy organów samorządowych na poziomie gminy i hrabstwa, znacznie upraszczając zrozumienie irlandzkiego systemu samorządowego. Obecnie wyróżnia się tylko Rady Hrabstw, Rady Miast i Rady Miasteczek, choć tak naprawdę są to Rady Miast - większych i mniejszych, które ustawodawca celowo rozróżnił.

Krótki rys historyczny

Struktura i funkcje samorządu lokalnego w Irlandii zmieniły się w 2002 roku kiedy ustawa o samorządzie lokalnym z 2001 roku weszła w życie. Przed 2002 samorząd lokalny w Irlandii dzielił się następująco:

- na poziomie hrabstwa: 29 Rad Hrabstw, 5 Korporacji Wielkomijskich
- na poziomie gminy: 5 Korporacji Miejskich, 49 Rad Miejska, 26 Komisarzy Miejskich

Obecnie wyróżnia się:

- na poziomie hrabstwa funkcjonują Rady Hrabstw, nie istnieją już Korporacje Wielkomijskie (wielkie miasta, które nimi były - Dublin, Cork, Galway, Waterford i Limerick - są dzisiaj jednostkami, na terenie których funkcjonują Rady Miast i posiadają status metropolii, a pozostałe miasta zaliczane wcześniej do Korporacji Wielkomijskich, czyli Drogheda, Wexford i Clonmel są obecnie traktowane na równi z innymi miastami irlandzkimi),
- na poziomie gminy nie występują już Korporacje Miejskie są one teraz Radami Miejskimi.

Liczbowo sytuacja ta wygląda następująco: 29 Rad Hrabstw, 5 Rad Miast o szczególnym statusie, metropolii, 5 Rad Miast i 75 Rad Miasteczek.

Podstawa prawna funkcjonowania samorządu

Ustawa o samorządzie lokalnym z 2001 roku

Organy samorządu terytorialnego

Hrabstwo (<i>county</i>)		
Nazwa organu	Rada Hrabstwa (County Council)	Menadżer Hrabstwa (County Manager)
Sposób wyboru	Wybory bezpośrednie	Wybierany przez Radę Hrabstwa
Liczebność	20-46 radnych	1

Hrabstwo (<i>county</i>)		
Kadencja	5 lat	7 lat
Kompetencje	Organ prawodawczy, zatwierdza roczne plany finansowe, powołuje komitety, planuje rozwój lokalny	Menadżer jest szefem administracji niższego szczebla
Dodatkowe informacje	Nie na obszarze wszystkich hrabstw działa jedna Rada - w hrabstwie Tipperary działają 2 Rady, a w Dublinie 3	

Gmina (<i>commune</i>)		
Nazwa organu	Rada Miasta (Rada Miasteczka) (Town Council)	Komisarz Miejski (Town Commissioner)
Sposób wyboru	Wybory bezpośrednie	Wybierany przez Radę lub Korporację
Liczebność	9 lub 12	1
Kadencja	5 lat	5 lat
Dodatkowe informacje	W miastach liczba radnych wynosi 12, a w miasteczkach 9, ale Rada Miasteczek pow. 15 tys. mieszkańców może zwiększyć liczbę radnych do 12 uchwałą	Komisarz podlega bezpośrednio Menadżerowi Hrabstwa

Na poziomie regionalnym organami są Władze Regionalne lub Zgromadzenia Regionalne. Członkowie Władzy lub Zgromadzenia są wybierani spośród radnych hrabstw.

Kompetencje samorządu terytorialnego

Kompetencje samorządu podzielone są na osiem kategorii: mieszkalnictwo, planowanie, drogi, zaopatrzenie w wodę i gospodarka odpadami, rozwój gospodarczy, ochrona środowiska (włączając ochronę wód, powietrza i gleby), rekreacja, rolnictwo, edukacja, zdrowie i opieka społeczna

Nadzór nad samorządem

Ogólny nadzór nad władzami lokalnymi sprawuje Minister Środowiska i Administracji Lokalnej.

Litwa

Charakterystyka

Litewski samorząd jest jednoszczeblowy i składa się z 56 gmin (44 gminy wiejskie i 12 miejskich). Litewskie gminy są jednymi z największych terytorialnie w całej Europie.

Krótki rys historyczny

W ciągu pięćdziesięciu lat rządów radzieckich na Litwie samorząd terytorialny właściwie nie istniał, gdyż obywatele tylko formalnie mogli wybierać rady lokalne. W rzeczywistości wybór nie odbywał się w zgodzie z procedurami demokratycznymi, jako że nie istniała zasada organizowania kampanii przedwyborczych, a nominacje wszystkich kandydatów musiały być obowiązkowo zaakceptowane przez aparat partyjny. Samorząd po powołaniu nie miał tak naprawdę żadnej władzy, ponieważ wszystkie jego decyzje musiały być akceptowalne przez partię komunistyczną, co w gruncie rzeczy nie pozwalało na pełnienie roli samorządu, jaka wynika z jego definicji.

Na początku lat dziewięćdziesiątych na Litwie obowiązywał dwuszczeblowy system samorządowy. Obecny system samorządowy obowiązuje od 1995 roku.

Konstytucja Republiki Litwy zawiera w swej treści artykuły, dotyczące kwestii działalności samorządu terytorialnego, w których zapewnia jednostkom tego samorządu prawa do wolnego i niezależnego sprawowania władzy w ramach kompetencji im przyznanych oraz daje prawo do uchwalania i ustalania ich własnych budżetów, do ustalania lokalnych opłat i podatków.

Ważne daty

- 1995 - ustanowienie jednego szczebla samorządu terytorialnego
- 1999 - ratyfikowanie przez Sejm Republiki Litwy Europejskiej Karty Samorządu Terytorialnego

Organy samorządu terytorialnego

<i>Gmina (Vatsčius)</i>			
Nazwa organu	Rada Gminy (Vatsčiaus Taryba)	Zarząd (Valdyba)	Burmistrz (Viršaitis)
Sposób wybierania	Wybory powszechne, bezpośrednie, członkowie wybierani są w systemie proporcjonalnym	Członkowie Zarządu wybierani są przez Radę spośród kandydatów zaproponowanych przez Burmistrza	Wybiera Rada
Kompetencje	Organ stanowiący	Organ wykonawczy	Organ wykonawczy

Kompetencje samorządów litewskich

Wśród kompetencji litewskich samorządów wyróżniamy: planowanie miejscowe, mieszkalnictwo, lokalny transport publiczny, gospodarkę wodną i ściekową, drogi lokalne, przedszkola i szkolnictwo podstawowe, ochronę zdrowia, opiekę społeczną, kulturę.

Dochody samorządu terytorialnego na Litwie

Dochody samorządu litewskiego stanowią w dużej części podatki lokalne, część podatków krajowych oraz inne źródła.

Luksemburg

Charakterystyka

Luksemburg, choć to państwo niewielkie, ma długotrwałe tradycje samorządowe. Pierwszy akt prawny dotyczący samorządu pochodzi już z 1843 r., a następnie kwestie samorządu umieszczono w Konstytucji uchwalonej 17 października 1868 roku.

W Luksemburgu istnieje jednoszczeblowy samorząd. Podstawową jednostką jest gmina (118). Poza gminami w Luksemburgu są jeszcze 3 dystrykty, które są zaliczane do administracji rządowej. Ich rola sprowadza się raczej do działalności kontrolnej w stosunku do gmin.

Organy samorządu terytorialnego

<i>Gmina</i>			
Nazwa organu	Rada Gminy	Burmistrz	Kolegium Burmistrza
Sposób wybierania	Wybory powszechne, bezpośrednie	Wybierany jest przez Wielkiego Księcia spośród członków Rady;	

Gmina			
Liczebność	7-27 w zależności od wielkości gminy	1	Burmistrz oraz od 2 do 6 radnych
Kadencja	6 lat	6 lat	6 lat
Kompetencje	Organ stanowiący; zajmuje się wszelkimi sprawami gminy; sprawuje kontrolę nad Burmistrzem i Kolegium	Organ wykonawczy; czuwa nad zgodnością uchwał Rady z prawem; reprezentuje gminę na zewnątrz	Odpowiada za wprowadzanie w życie prawa państwowego; czuwa nad funkcjonowaniem lokalnej administracji

Kompetencje samorządu terytorialnego

W gestii samorządu leży organizacja gminy, bezpieczeństwo publiczne, higiena i zdrowie publiczne (w tym szpitale), drogi gminne, przedszkola i szkolnictwo podstawowe, pomoc społeczna, sport, kultura, transport publiczny, zaopatrzenie w wodę, gaz, energię elektryczną, itp.

Nadzór nad samorządem

Nadzór nad samorządami sprawują Komisarze Dystryktów, mianowani przez Wielkiego Księcia, wyjątek stanowi samorząd miasta Luksemburga, nad którym kontrolę sprawuje bezpośrednio nie Komisarz Dystryktu, ale Minister ds. Wewnętrznych. Ponadto, ogólny nadzór sprawuje także Wielki Książę.

Łotwa

Charakterystyka

Losy samorządu terytorialnego na Łotwie były podobne do losów samorządu litewskiego z uwagi na wspólną przeszłość obu państw. Do końca lat dziewięćdziesiątych wybory do samorządu miały charakter czysto formalny i nie odzwierciedlały w żaden sposób preferencji większości obywateli, a i istniejące samorzady tak naprawdę nie mogły działać w zgodzie z wolą mieszkańców.

Obecny samorząd łotewski jest dwuszczeblowy:

1. Szczebel pierwszy stanowi gmina - 573 gminy, w tym: 62 miejskie, 467 wiejskie i 11 łączonych
2. Szczebel regionalny stanowi 26 dystryktów oraz 7 miast o statusie republiki

Poszczególne gminy bardzo się różnią liczbowo: największa liczy 752 tys. mieszkańców (stolica Ryga), a najmniejszą 351 mieszkańców.

Warto nadmienić, że 21 października 1998 roku przyjęto nowy dokument o Reformie Administracyjno - Terytorialnej, na podstawie którego polepszy się struktura samorządów terytorialnych na terenie kraju. Reforma jest w trakcie przeprowadzania i ma się zakończyć 30 listopada 2004r.

Krótki rys historyczny

Pierwszą w historii niepodległej Łotwy ustawą dotyczącą wszystkich typów samorządów była ustawa z 19 maja 1994 roku o samorządach lokalnych. Ustawa ta jest aktualnie najważniejszym dokumentem regulującym funkcjonowanie samorządów, ponieważ Konstytucja Republiki Łotwy nie zawiera żadnych zapisów w tej kwestii. Zaznaczyć jednak należy, iż od 1994r. do ustawy, o której mowa, wprowadzono stałe poprawki, gdyż jej pierwotna forma zbyt dążyła w stronę centralizacji uprawnień.

Ważne daty

- 1991 - Ustawy o samorządzie miejskim i o samorządzie wiejskim
- 1994 - Ustawa o Samorządach Lokalnych, wprowadzająca podział samorządów i ustanawiająca ich kompetencje i zadania
- 1998 - Ustawa o Reformie Administracyjno - Terytorialnej
- 1996 - ratyfikacja przez Sejm Republiki Łotewskiej Europejskiej Karty Samorządu Terytorialnego

Organy samorządu terytorialnego na Łotwie

Gmina			
Nazwa organu	Rada Gminy	Przewodniczący	Dyrektor
Sposób wybierania	Wybory powszechne, bezpośrednie	Wybierany przez Radę w głosowaniu tajnym	Wybierany przez Radę, jego kandydaturę proponuje Przewodniczący Rady
Liczebność	7 - 15 w zależności od wielkości gminy; wyjątek stanowi Ryga, w jej Radzie zasiada 16 radnych	1	1
Kadencja	3 lata	3 lata	3 lata
Kompetencje	Organ stanowiący	Reprezentuje Gminę na zewnątrz	Organ wykonawczy; odpowiada za wcielanie w życie prawa państwowego

Na szczeblu regionalnym wyróżnia się Radę Regionalną złożoną z Przewodniczących Rad Gmin.

Kompetencje samorządów łotewskich

Gminy odpowiedzialne są za: opiekę sanitarną, lasy publiczne, akweny wodne, edukację, kulturę, opiekę zdrowotną, pomoc społeczną, promocję przedsiębiorczości, prowadzenie spraw stanu cywilnego, statystykę, planowanie społeczno-gospodarcze, walkę z bezrobociem, zapewnienie porządku publicznego, uczestnictwo w organizowaniu obrony cywilnej.

Regiony odpowiadają za: obronę cywilną, transport publiczny, kształcenie przez całe życie dorosłych.

Malta

Charakterystyka

Stosunkowo młody samorząd maltański, gdyż funkcjonujący zaledwie od 1993 roku, składa się z 68 jednostek - odpowiedników gmin, z czego 54 znajdują się na terenie wyspy Malta, zaś 14 na Gozo (siostrzanej wyspie należącej do Malty).

Dzisiejszy samorząd funkcjonuje w oparciu o pierwotną ustawę o samorządzie z 1993 roku, jakkolwiek z wieloma istotnymi poprawkami, wprowadzonymi w 1999 roku, a następnie w 2001, określającymi zadania oraz tryb wyboru organów samorządowych.

Krótki rys historyczny

Samorząd terytorialny na Malcie powstał w 1993 roku na mocy ustawy o samorządzie z 30 czerwca tegoż roku.

Warto dodać, iż struktura władz lokalnych opiera się na modelu zawartym w Europejskiej Karcie Samorządu Terytorialnego. Na podstawie

tego aktu określone zostały kompetencje oraz zadania rad samorządowych, organów stanowiących samorządów.

Organy samorządu terytorialnego

Gmina (<i>commune</i>)		
Nazwa organu	Rada Gminy (Council)	Burmistrz (Mayor)
Sposób wybierania	Wybory powszechne; członkowie wybierani są w systemie proporcjonalnym w jednomandatowych okręgach	
Kadencja	3 lata	3 lata
Kompetencje	Organ stanowiący	Organ wykonawczy; zajmuje się sprawami administracyjnymi; reprezentuje Radę na zewnątrz i czuwa nad zgodnością jej uchwał z prawem;

Kompetencje samorządu

W gestii maltańskiego samorządu są: drogi lokalne i transport publiczny, przedszkola, szkoły, żłobki; place zabaw, parki publiczne, oświetlenie dróg, parkingi, ochrona zdrowia; pomoc społeczna, opieka nad starszymi, gospodarka komunalna, gospodarowanie mieniem jednostki.

Niemcy

Charakterystyka

Niemiecki system samorządu terytorialnego należy do jednych z najbardziej skomplikowanych w Europie z uwagi na dużą swobodę niemieckich landów w podejmowaniu decyzji (regionów kraju o dużej autonomii). Landy mogą decydować o typie ustroju samorządu terytorialnego w ramach tego samego modelu ustrojowego, stąd też nie jest on taki sam na identycznych szczeblach samorządu nawet w sąsiednich landach.

Pierwszym szczeblem samorządu są gminy, drugim powiaty, dodatkowo wyodrębnione w strukturze są jeszcze okręgi w Bawarii.

Podział kompetencji pomiędzy szczeblami wynika z zakresu terytorialnego jednostek samorządowych. Generalnie gminy odpowiadają za sprawy społeczności lokalnych, natomiast do zadań powiatów należą te, które ze względów technicznych przekraczają możliwości gmin. Powiaty pełnią też funkcję wyrównawczą, polegającą na minimalizowaniu różnic ekonomicznych między gminami.

Krótki rys historyczny

Początków niemieckiego samorządu terytorialnego należy szukać jeszcze w czasach średniowiecznych, kiedy to miasta cieszyły się wolnością. Faktyczny kształt jednostki samorządu, choć niezupełnie demokratycznego jeszcze, datuje się na rok 1808, gdy na obszarze Prus wprowadzono ustawę o ustroju miast. W 1918 roku wprowadzono powszechne i równe lokalne prawo wyborcze, natomiast prawdziwa demokratyzacja samorządu niemieckiego rozpoczęła się dopiero w 1945 roku, wobec polityki zachodnich mocarstw, które przenosiły stopniowo do swoich stref okupacyjnych rozwiązania samorządu lokalnego.

Dzisiejsze samorzady funkcjonują na podstawie ogólnych wytycznych, zamieszczonych w Konstytucji krajowej, a następnie ustaw, które

uszczegóławiają regulacje odnośnie działania jednostek. *Organy samorządu terytorialnego*

Gmina (<i>Gemeindeordnung</i>)				
Ustrój samorządu	TYP BURMISTRZOWSKI (<i>Bürgermeisterverfassung</i>) (Hesja, Nadrenia-Palatynat)		TYP MAGISTRACKI (<i>Magistratsverfassung</i>) (miasta w Hesji, Szlezewiku-Holsztynie)	
Nazwa organu	Rada Gminy	Burmistrz	Rada Gminy	Burmistrz (Prezydent) i Magistrat
Sposób wybierania	Powszechne, bezpośrednie wybory	Powszechne, bezpośrednie wybory	Powszechne, bezpośrednie wybory	Burmistrz - wybierany przez członków Rady; w skład Magistratu wchodzi urzędnicy zawodowi oraz członkowie honorowi
Kadencja	6-8 lat	6-8 lat	4 lata	6 lat
Kompetencje	Organ stanowiący, podejmujący w gminie najważniejsze decyzje; kontrola nad Burmistrzem	Organ wykonawczy, przewodniczy Radzie; ma prawo głosowania oraz prawo weta; przygotowuje projekty uchwał Rady; nadzoruje lokalną administrację, w nagłych wypadkach może za Radę podejmować postanowienia	Organ stanowiący, podejmujący w Gminie najważniejsze decyzje, kontrola nad Burmistrzem	Wdrażanie w życie postanowień Rady i innych zadań określonych przepisami prawa; wykonywanie zadań określonych w zakresie działania gminy; ma prawo weta wobec niezgodnych z prawem postanowień Rady

Na terenie gmin w Niemczech spotyka się jeszcze dodatkowo dwie odmiany prezentowanego w tabeli ustroju samorządu gminnego.

1. Typ północnoniemiecki (*Norddeutsche Ratsverfassung*) - dominująca pozycja Rady; Przewodniczącym Rady jest Burmistrz wybierany przez Radę, administracją gminną kieruje Dyrektor Gminy; Burmistrz oraz Dyrektor Gminy stanowią organy o kompetencji ogólnej. (Północna Nadrenia, Westfalia, Dolna Saksonia)
2. Typ południowoniemiecki (*Süddeutsche Ratsverfassung*) - Rada jest organem stanowiącym oraz wykonawczym; przewodniczy jej Burmistrz; wykonuje on jednocześnie uchwały Rady. (Bawaria, Badenia-Wirtembergia)

(4) Wyjątek stanowią Brandenburgia oraz Badenia-Wirtembergia; tam Starostę wybiera Rada

Powiat (<i>Landkreisordnung</i>)			
Nazwa organu	Rada Powiatowa	Starosta	Komisja Powiatowa
Sposób wyboru	Wybory bezpośrednie, wybierają mieszkańcy	Wybory bezpośrednie, wybierają mieszkańcy; (4)	Powolywana przez Zgromadzenie Powiatowe
Kadencja	Zwykle 5 lat	Do 8 lat	
Kompetencje	Organ uchwałodawczy; powołuje Komisję Powiatową	Organ wykonawczy; przewodniczy Zgromadzeniu oraz Komisji Powiatowej; prawo udziału w głosowaniu i prawo weta dla niezgodnych z prawem postanowień; realizuje zadania zleczone z zakresu administracji państwowej	W zależności od landu - może być mniejszym organem uchwałodawczym lub kolegialnym organem administracyjnym powiatu

Należy zaznaczyć, iż prezentowany w tabelce model nie jest jednorodny w każdym landzie, a jest on zmodyfikowany i tak wyróżnia się 4 odmiany prezentowanego powyżej modelu:

1. Ustrój wydziału powiatowego - szczególną rolę ma organ kolegialny wybierany spośród radnych. Organowi wykonawczemu przewodniczy Starosta. Rada Powiatowa wybiera własnego przewodniczącego. (Hesja, Szlezwik-Holsztyn)
2. Ustrój ze szczególną rolą Starosty - Starosta pełni funkcję Przewodniczącego Rady oraz Kierownika Administracji Powiatowej. (Nadrenia-Palatynat, Saara)
3. Ustrój południowoniemiecki - szczególną rolę Przewodniczącego Rady Powiatowej (Bawaria, Badenia-Wirtembergia); Starosta jest jednocześnie Przewodniczącym Rady wybieranym w wyborach powszechnych (Bawaria) lub przez Radę (Badenia - Wirtembergia).
4. Ustrój z wyróżniającą rolą Dyrektora - Przewodniczący, wybierany przez Radę ma szczególnie wyeksponowaną rolę; Rada Powiatowa wybiera również Naddyrektora, który pełni funkcję administracji powiatowej. (Dolna Saksonia, Nadrenia-Palatynat)

Okręg

Wspomniani trzeci szczebel samorządu lokalnego okręg (Bezirk) występuje w Bawarii. Okręgi zarządzają sprawami ponadlokalnymi, które wykraczają poza właściwości i zdolność powiatów.

Okręg (<i>Bezirk</i>)			
Nazwa organu	Rada Okręgu	Stała Komisja Okręgowa	Przewodniczący Rady
Sposób wybierania	Wybory powszechne	Wybierana przez Radę	Wybierany przez Radę
Kadencja	5 lat	5 lat	
Kompetencje	Nadzoruje administrację, szczególnie wykonanie uchwał; stanowi reguły prawne	Przygotowuje materiały dla Rady; decyduje w sprawach przekazanych przez Radę	Przewodzi obradom Rady; jest szefem Komisji Okręgowej; wykonuje uchwały Rady oraz Komisji Okręgowej; w sytuacjach nadzwyczajnych ma prawo wydawania zarządzeń w zastępstwie organów kolegialnych z klauzulą natychmiastowej wykonalności; reprezentuje okręg na zewnątrz

Kompetencje organów samorządu

Zadania gminy są następujące: planowanie przestrzenne, drogi lokalne, zaopatrzenie w energię elektryczną i wodę, gospodarka ściekowa i ochrona środowiska, oświata i kultura (teatry, szkoły), ochrona przeciwpożarowa, utrzymanie cmentarzy, przedszkola.

Zadania powiatu są następujące: nadzór nad samorządami lokalnymi (w bardzo ograniczonym zakresie), drogi powiatowe, planowanie przestrzenne, szpitalnictwo, szkolnictwo średnie, edukacja dorosłych, gospodarka odpadami, biblioteki, turystyka, kultura

Nadzór nad samorządem

W Niemczech mamy do czynienia z rozbudowanym, trzystopniowym, systemem nadzoru, który wygląda następująco:

- niższe organy nadzoru - Starosta, Dyrektor Powiatu pełnią kontrolę nad gminami należącymi do danego powiatu;
- wyższe organy nadzoru - Prezydent Regencji sprawuje nadzór nad miastami wydzielonymi z powiatów oraz powiatami wiejskimi;
- najwyższy organ nadzoru - Minister Spraw Wewnętrznych w Rządzie Landu sprawuje nadzór nad okręgiem.

Źródła dochodu samorządu

Najbardziej istotną rolę w finansach lokalnych samorządów niemieckich odgrywa podatek: podatek od prowadzenia działalności gospodarczej, podatek od nieruchomości.

Kolejnym i nie mniej istotnym źródłem dochodu gminy jest udział w podatku dochodowym, opłacanym na terenie gminy.

Polska

Charakterystyka

Samorząd terytorialny w Polsce ma za sobą długą historię i przeszedł wiele ewolucji razem z demokratyzacją naszego państwa.

Jednostki samorządowe występują obecnie na wszystkich trzech poziomach podziału terytorialnego państwa, tzn. w gminie (2489), powiecie i województwie (16). Powiaty rozróżniono na ziemskie (315) oraz grodzkie (65).

Nieco odrębny typ ustroju samorządowego posiada Warszawa. Kwestie stolicy Polski reguluje ustawa z 15 marca 2002 roku, ustanawiająca Warszawę gminą na prawach powiatu grodzkiego, która jest dodatkowo podzielona na 18 jednostek pomocniczych, nazwanych dzielnicami. (5)

Krótki rys historyczny

Dzisiejszy kształt samorządu terytorialnego jest efektem długich i ciągłych prób jego ustalenia, sięgających czasów międzywojennych. Koncepcję zbliżoną do dzisiejszego modelu, zawierała Konstytucja marcowa z 1921 roku, zakładająca istnienie jednostek w gminie, powiecie i województwie, choć tak naprawdę status samorządowy mogły mieć tylko 2 z 16 województw, a mianowicie pomorskie i poznańskie. Kolejna ustawa zasadnicza - Konstytucja kwietniowa z 1935, co prawda w większym stopniu regulowała kwestie samorządu, lecz tym samym mocno ujednoliciła kompetencje organów wszystkich szczebli oraz nakazywała stanowanie prawa miejscowego pod organami nadzoru, które musiały to prawo zatwierdzić. Po II wojnie światowej ustroj samorządu ewoluował w każdym możliwym zakresie - kwestii organizacji organów samorządowych, ich kompetencji i zadań, dyktowany również zmieniającym się podziałem administracyjnym państwa. Ważny przełom w dziejach polskiego samorządu terytorialnego

(5) Organami samorządowymi w mieście stołecznym Warszawa są: Rada, wybierana w wyborach powszechnych, licząca 60 radnych oraz Prezydent. Organami dzielnicowymi są: Rada oraz Zarząd, wybierane razem z wyborami do Rady, zgodnie z przepisami, zawartymi w ustawach.

stanowi reforma z 1975 roku, ustanawiająca dwustopniowy samorząd - gminę i województwo, likwidując dotychczasowy powiat. Kolejnym krokiem było wprowadzenie samorządu lokalnego tylko na poziomie gminy - w 1990 roku.

W 1998 roku nastąpił istotny zwrot w historii samorządu, a mianowicie Sejm uchwalił ustawy, konstytuującą samorząd powiatowy oraz samorząd wojewódzki.

Następnie, w 2002 roku przeprowadzono reformę administracyjną, ostatecznie regulującą kwestie samorządowe, funkcjonujące do dzisiaj.

Podstawy prawne funkcjonowania samorządu:

Podstawowe, ogólne regulacje związane z funkcjonowaniem samorządu terytorialnego zawiera Konstytucja RP z 2 kwietnia 1997 roku. Następnie bardziej uszczegółowione zasady znajdują się w ustawach:

- o samorządzie terytorialnym (z 8 marca 1990)
- o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa (z 24 lipca 1998)
- o bezpośrednich wyborach wójta, burmistrza i prezydenta miasta (z 20 czerwca 2002)

Organy samorządu terytorialnego:

Gmina			
Nazwa organu	Rada Gminy	Zarząd Gminy	Wójt/Burmistrz/ Prezydent
Sposób wybierania	Wybory tajne, równe, powszechne, bezpośrednie	Wybiera Rada Gminy	Wybory powszechne, równe, bezpośrednie
Liczebność	15- 45 radnych w zależności od liczby mieszkańców gminie	3 - 5 osób	1
Kadencja	4 lata	4 lata	4 lata
Kompetencje	Organ stanowiący i kontrolny, uchwała statut, budżet, ustala podatki i opłaty lokalne, podejmuje uchwały dot. zadań z zakresu adm. rządowej oraz dot. współdziałania z innymi jednostkami samorządu	Kolegialny organ wykonawczy, wykonuje uchwały Rady oraz zadania zlecone przez administrację rządową; przygotowuje projekty uchwał Rady, określa sposób wykonywania uchwał Rady, gospodaruje mieniem komunalnym, wykonuje budżet, zatrudnia i zwalnia kierowników gminnych jednostek organizacyjnych	Jednosobowy organ wykonawczy, kieruje bieżącymi sprawami gminy, wydaje decyzje administracyjne, reprezentuje gminę na zewnątrz, jest kierownikiem Urzędu Gminy
Powiat			
Nazwa organu	Rada Powiatu		Zarząd Powiatu na którego czele stoi Starosta

Powiat		
Sposób wybierania	Wybory powszechne, bezpośrednie	Wybiera Rada Powiatu
Liczebność	15 - 29 w zależności od wielkości Powiatu	3 - 5 członków
Kadencja	4 lata	4 lata
Kompetencje	Organ stanowiący, powołuje komisje do wykonywania określonych zadań	Organ wykonawczy

Województwo		
Nazwa organu	Sejmik Województwa	Zarząd Województwa na czele z Marszałkiem
Sposób wybierania	Wybory powszechne, bezpośrednie	Wybiera Sejmik
Liczebność	od 30 + 3 na każde następne 500 tys. Mieszkańców	5
Kadencja	4 lata	4 lata
Kompetencje	Organ stanowiący, powołuje komisje do wykonywania określonych zadań, w tym obligatoryjnie Komisję Rewizyjną	Organ wykonawczy

Organy samorządowe wszystkich szczebli wyposażone są w demokratyczny instrument stanowienia prawa jakim jest referendum.

Kompetencje jednostek samorządu terytorialnego

Kompetencje samorządów podzielone są pod kątem:

- zadań publicznych, do których należą: stanowienie prawa miejscowego oraz wydawanie decyzji administracyjnych;
- zadań własnych, których specyfika zależy od szczebla i rodzaju jednostki.

Do zadań własnych gminy zalicza się: zagospodarowanie przestrzenne, gospodarkę ściekową, transport, ochronę zdrowia, pomoc społeczną, mieszkalnictwo, szkolnictwo i kulturę, sport, ochronę środowiska, gospodarowanie mieniem gminy, współpracę z organizacjami pozarządowymi, promocję gminy.

Zadania własne powiatu to: edukacja, promocja i ochrona zdrowia, pomoc społeczna, opieka nad niepełnosprawnymi, transport i drogi publiczne, kultura, chronienie dóbr kultury, gospodarka nieruchomościami, gospodarka wodna, ochrona środowiska, ochrona przeciwpowodziowa, kwestie bezrobocia, promocja powiatu.

Zadania własne województwa to: szkolnictwo wyższe, kultura, pomoc społeczna, modernizowanie obszarów wiejskich, zagospodarowanie przestrzenne, ochrona środowiska, gospodarka wodna, transport, drogi publiczne, obronność, bezpieczeństwo publiczne, przeciwdziałanie bezrobociu.

Nadzór nad samorządem

Nadzór nad samorządem w Polsce sprawowany jest pod kątem legalności, celowości, a w przypadku zadań zleconych także pod kątem rzetelności i gospodarności. Organami nadzoru są: Prezes Rady Ministrów, Naczelny Sąd Administracyjny, Wojewodowie, Regionalne Izby Obrachunkowe.

Portugalia

Charakterystyka

Samorząd terytorialny w Portugalii wydaje się być niezwykle rozbudowanym, ze swoimi jednostkami pomocniczymi, które w rzeczywistości przejmują wiele kompetencji i ich działalność wydaje się niemal autonomiczną. Jednak struktura ta jest łatwa i przejrzysta dzięki klarowności statusu jednostek i ich kompetencji.

Samorząd portugalski to gminy (308), parafie (4241) oraz dwa autonomiczne regiony - Madery i Wysp Azorskich.

Krótki rys historyczny

Do 1974 roku trudno jest w zasadzie mówić o samorządności w Portugalii z powodu istniejącej tam do tego czasu dyktatury wojskowej. Dopiero od momentu jej obalenia można mówić o postępującej decentralizacji, którą w kwestii samorządu uwiaryczyła Konstytucja z 1976 roku, dając podwaliny do utworzenia gminnych oraz regionalnych jednostek samorządowych.

Organy samorządu terytorialnego

Gmina		
Nazwa organu	Rada Gminy	Zarząd na czele z Burmistrzem
Sposób wyboru	Wybory powszechne	Wybory powszechne
Liczebność	15 do 20 radnych	
Kadencja	4 lata	
Kompetencje	Organ stanowiący; kontrolny dla Zarządu i Burmistrza	Organ wykonawczy; przygotowuje i wykonuje postanowienia Rady

Parafia		
Nazwa organu	Zgromadzenie	Zarząd
Sposób wyboru	Wybory powszechne	Wybierany przez Zgromadzenie
Liczebność		
Kadencja	4 lata	4 lata
Kompetencje	Organ stanowiący	Organ wykonawczy

W regionach władzą stanowiącą jest Zgromadzenie Regionalne, którego członkowie wybierani są w wyborach powszechnych, bezpośrednich. Organ wykonawczy stanowi Rząd Regionalny. Jego przewodniczący, jak i członkowie mianowani są przez przedstawiciela rządu.

Kompetencje samorządu

Do kompetencji gminy należą m.in.: gospodarka wodna, zarządzanie transportem, szkolnictwo, kultura i sport, ochrona środowiska, ochrona zdrowia.

Swoje własne kompetencje posiadają parafie, zaliczają się do nich: drogi lokalne i transport oraz zarządzanie mieniem parafii.

Republika Czeska

Charakterystyka

Samorząd w Czechach oparty jest na decentralizacji, dekoncentracji, udziale społeczności w sprawowaniu władzy.

Czeski samorząd charakteryzuje się dużym rozdrobnieniem: w roku 1989 było 4 104 gmin (gmina jest podstawową jednostką samorządu w Republice Czeskiej), a obecnie w Czechach i Morawach istnieje 6 246 gmin. Ponadto, wyróżnić można 73 dystrykty. Konstytucja z 16 grudnia 1992 (rozdział 7) zakładała także wprowadzenie kolejnego szczebla, jakim miały być regiony (landy). Akt Konstytucyjny Nr. 347/1997 stworzył wprawdzie trzeci szczebel samorządowy - 14 regionów (13 + Praga), który według planów, miał wejść w życie 1 stycznia 2000r, lecz tak się jednak nie stało.

Rozdrobnienie samorządu terytorialnego nie sprzyja efektywnemu wykonywaniu obowiązków przez samorządy, w związku z tym pojawiła się tendencja do łączenia małych gmin o liczbie ludności mniejszej niż 3 tys. mieszkańców.

Stolica Czech - Praga (wzorem większości stolic europejskich) zajmuje unikalną pozycję w czeskim systemie samorządowym. Praga podzielona jest na 57 części, wiele z nich stanowiło wcześniej niezależne samorządy, które połączyły się jednak z Pragą. Praga jest jednym samorządem z prawnego punktu widzenia, faktycznie jednak istnieje wiele odrębnych urzędów dla różnych części stolicy. Praskie władze samorządowe wypełniają jednocześnie funkcje samorządu terytorialnego i administracji rządowej.

Krótki rys historyczny

Reforma samorządowa została zainicjowana przez wniesienie poprawek do Konstytucji ówczesnej Czechosłowacji w 1960. Konstytucja już Republiki Czeskiej z 1992 roku ustaliła dwuszczeblowy samorząd lokalny reprezentowany przez gminę i dystrykt.

Ważne daty:

- 4 września 1990 roku - Ustawa Samorządowa
- 16 grudnia 1992 - Konstytucja Republiki Czeskiej, która wprowadziła gminy i dystrykty, położyła nacisk na zagwarantowanie niezależności samorządów i założyła powstanie trzeciego szczebla samorządowego - regionów lub landów
- 1992 rok - ustawa o gminach i ustawa wprowadzająca specjalny status samorządowy miasta stołecznego Pragi, na mocy której zwiększone zostały uprawnienia stolicy w stosunku do zwykłych gmin

Organy samorządu terytorialnego

Gmina (obec)			
Nazwa organu	Rada Gminy (Zastupitelstvo)	Zarząd Gminy (Rada Obce) (wybierany w gminach powyżej 15 radnych)	Starosta (Starosta) (w gminach poniżej 15 radnych wykonuje także zadania Zarządu)
Sposób wyboru	Wybory powszechne, bezpośrednie, równe, tajne i proporcjonalne	Wybierany przez Radę	Wybierany przez Radę
Liczebność	5-55 w zależności od liczby mieszkańców i od wielkości gminy	5-11 członków z tym, że nie więcej niż 1/3 liczby radnych w jego skład wchodzi: Starosta, Zastępca, Członkowie	1
Kadencja	4 lata	4 lata	4 lata

Gmina (obec)			
Kompetencje	Organ prawodawczy	Organ wykonawczy	Przygotowuje, przewodniczy i prowadzi sesje Zarządu, jest głową Urzędu Gminy i realizuje zadania zlecone przez państwo, Zarząd może powierzyć wykonywanie pewnych zadań Starosty jego zastępcom
Dodatkowe informacje	czynne i bierne prawo wyborcze otrzymują wszyscy obywatele po ukończeniu 18-go roku życia		

Na czele Dystryktu stoi tzw. Prednosta - głowa Urzędu Dystryktu. Jest on wyznaczany i odwoływany przez Rząd.

Podział kompetencji pomiędzy organami samorządu terytorialnego, a administracją państwową

Relacje między administracją państwową, a samorządową posiadają kilka specyficznych cech. Administracja w terenie realizowana jest na dwóch poziomach- dystryktu i lokalnym. Na szczeblu lokalnym administracja obsługuje funkcje państwa w oparciu o kompetencje powierzone, pod nadzorem administracji dystryktu. 383 jednostki samorządowe oraz cztery największe miasta posiadają powierzone im kompetencje państwowe, normalnie znajdujące się w gestii dystryktów.

Wyjątkowa rola w systemie samorządowym Czech przypada tzw. miastom ze statusem specjalnym - obecnie 13 (Brno, Ostrawa, Pilzno, Otomuniec, Opawa, Czeskie Budziejowice, Karlowe Vary, Usti nad Labem, Liberec, Hradek Kralowy, Pardubice, Zlin i Havířov). Otrzymały one rozszerzone kompetencje powierzone w związku z ich rozmiarami, znaczeniem gospodarczym, społecznym i kulturalnym dla regionów, w których się znajdują.

Administracja państwowa sprawowana jest na szczeblu dystryktów, nadzorowanych i kontrolowanych przez rząd centralny.

Nadzór nad samorządem

Kontrola sprawowana jest min. przez dystrykt, który nadzoruje samorządy terytorialne, jest też organem odwoławczym od decyzji wydawanych przez władze lokalne

Dochody samorządów

Każdy samorząd musi przygotować budżet roczny, z powodu znacznych różnic w liczbie mieszkańców poszczególnych jednostek, również ich dochody znacznie się różnią. Jedynie najbogatsze samorządy (1/3 wszystkich) stać na przygotowywanie budżetu wieloletniego, który przewiduje kierunek rozwoju i wielkie inwestycje, takie jak budowa dróg, wodociągów, oczyszczalni ścieków.

Dochody budżetu to dotacje oraz podatki.

Słowacja

Charakterystyka

Samorząd słowacki tworzą gminy, będące podstawą samorządu lokalnego, oraz osiem jednostek zwanych krajami. Kraje są tworamii ponadgminnymi i stanowią drugi szczebel samorządu. Liczba gmin na Słowacji wynosi 2821.

Konstytucja określa statut gminy jako samodzielnej, terytorialnej i administracyjnej jednostki jednoczącej osoby zamieszkujące wspólne terytorium.

Krótki rys historyczny

Początki samorządu terytorialnego na Słowacji, podobnie jak w innych państwach Europy Środkowo-Wschodniej, sięgają roku 1990. Wtedy to również w tym państwie zainaugurowano reformę, która miała doprowadzić do powstania jednostek samorządowych. Powołano do życia samorządowe gminy, zaś w 2001 roku ustawodawcy wprowadzili jeszcze jeden szczebel samorządu - kraje.

Organy samorządu terytorialnego

Gmina (obec)		
Nazwa organu	Rada Gminy (Rada Obce)	Burmistrz (Starosta Mesta/Starosta Obce)
Sposób wybierania	Wybory powszechne, bezpośrednie; obowiązuje formuła proporcjonalna z podziałem na wielomandatowe okręgi	Wybory powszechne, bezpośrednie
Kadencja	4 lata	4 lata
Kompetencje	Organ stanowiący; ustanawia budżet gminy; ustala opłaty i zasady użytkowania własności gminnej	Organ wykonawczy; sprawuje władzę administracyjną, reprezentuje gminę na zewnątrz; zwołuje i przewodniczy sesjom Rady

Województwo (krajský úrad)		
Nazwa organu	Sejmiki Krajowe	Przewodniczący Sejmiku (Župan)
Sposób wybierania	Wybory powszechne, bezpośrednie	Wybory powszechne, bezpośrednie
Kadencja		
Kompetencje	Organ stanowiący	Organ wykonawczy

Kompetencje samorządu terytorialnego

Zaliczamy do nich: mieszkalnictwo, planowanie przestrzenne, transport, drogi lokalne, parki i cmentarze publiczne, kulturę, sport, przedszkola, szkolnictwo, pomoc społeczną, ochronę przeciwpożarową, promocję inicjatyw społecznych, itp.

Nadzór nad samorządem terytorialnym

Organy samorządu terytorialnego na Słowacji podlegają kontroli Rady Narodowej Republiki Słowacji, poza tym nie ma innego ciała nadzorującego funkcjonowanie jednostek samorządowych.

Dochody samorządu

Główne źródło dochodów gmin na Słowacji stanowią podatki opłacane na terenie danej gminy oraz lokalnie ustalone opłaty, pobierane za używanie gminnej własności. Samorządy uzyskują dochód z podatku na zasadzie udziału w podatku płaconym do skarbu państwa. Procent dochodu krajowego z podatków, jaki trafia do kiesy samorządów, ustala ustawa o budżecie krajowym.

Słowenia

Charakterystyka

Podstawową jednostką samorządu słoweńskiego jest gmina. W całym państwie jest ich 192, z czego 11 to gminy miejskie. (6) Obszar i liczebność obecnych gmin Słowenia zawdzięcza reformie z 1992 roku. W tej chwili średnia wielkość gminy wynosi ok. 1/3 wielkości poprzednich gmin: 105 km² i liczy sobie ok. 10 tys. mieszkańców (wcześniej: 321 km² i 31 740 mieszkańców).

Krótki rys historyczny i podstawy funkcjonowania

(6) Status gminy miejskiej nadawany jest przez Zgromadzenie Narodowe, które uzależnia swoją decyzję od czynników, właściwych danemu obszarowi, przemawiających za nadaniem takiego statusu.

Obecna struktura samorządu terytorialnego Słowenii kształtowała się już od roku 1991, kiedy w Konstytucji zapisano postanowienia, dotyczące konieczności przeprowadzenia reform samorządowych. Reformy te rozpoczęto rok później, a ich efektem była Ustawa o Samorządzie Lokalnym, uchwalona w 1993 roku, która stała się podstawą funkcjonowania lokalnych jednostek inauguracyjnych swoją „nową” działalność z dniem 1 stycznia 1994 roku.

Organy samorządu terytorialnego

Gmina (<i>občina</i>)			
Nazwa organu	Rada Gminy (Skupščina Občine)	Komitet Nadzorczy (Nadzorni Svet)	Burmistrz (Župan)
Sposób wyboru	Wybory powszechne, bezpośrednie	Wybiera Rada	Wybory powszechne, w systemie dwurundowym, większościowym
Kadencja	4 lata		4 lata
Liczebność	Od 7 do 45 radnych		1
Kompetencje	Organ stanowiący; uchwała uchwały, zatwierdza budżet; posiada ogólne kompetencje w sprawach gminnych	Kontroluje wykorzystanie gminnych zasobów - własności oraz środków finansowych.	Organ wykonawczy; przewodniczy Radzie, reprezentuje gminę, przewodzi gminnej administracji, przygotowuje projekty uchwał, w tym projekt budżetu, wykonuje uchwały Rady; określa organizację administracji gminnej, zatrudnia pracowników

Gmina (<i>občina</i>)			
Dodatkowe informacje	<p>Stosuje się system większościowy bądź proporcjonalny w zależności od liczebności rady; do 12 osób - większościowy, powyżej 12 - proporcjonalny</p> <p>Na obszarach, które zamieszkiwane są przez mniejszości narodowe, gwarantuje się im przynajmniej jedno miejsce w Radzie</p>		

Kompetencje samorządu

Zadania gminy to: ochrona przeciwpożarowa, obrona cywilna, szkolnictwo podstawowe, przedszkola, edukacja dorosłych, ochrona zdrowia, opieka społeczna, mieszkalnictwo, planowanie przestrzenne, ochrona środowiska, ochrona konsumentów, kultura, sport, turystyka, transport

Dochody samorządu

Gminy czerpią swoje źródła dochodów głównie z podatków, jakie są płacone na ich obszarach. Ponadto, każda z jednostek samorządu organizuje sobie dochody z wszelkich, możliwych źródeł, które istnieją z racji specyfiki danego obszaru.

Nadzór nad samorządem

Kontrolę nad samorządem w Słowenii sprawują właściwi ministrowie, którzy nadzorują poprawność wykonywania zadań przez gminy, szczególnie w kwestii wykonywania budżetu gminnego.

Szwecja

Charakterystyka

Samorząd terytorialny w Szwecji posiada kilka charakterystycznych dla siebie cech, które pozwalają wyróżniać go spośród samorządów w innych krajach europejskich. Występuje tu dwuszczeblowy samorząd lokalny - na poziomie gminy, których dziś łączna liczba wynosi 284 oraz na poziomie prowincji, których liczba wynosi 24. Samorząd szwedzki realizuje większość zadań publicznych oraz ma bardzo duży udział w wydatkach publicznych - ok. 80%. Gminy charakteryzują się dużym zróżnicowaniem co do wielkości i liczebności. Generalnie panuje w Szwecji tendencja do tworzenia gmin dużych w celu możliwości przekazania im zadań, które w innych krajach należą do obowiązków państwa.

Krótki rys historyczny

Szwedzki samorząd posiada długą tradycję. Przyjmuje się jednak, iż dzisiejszy jego obraz zaczął formułować się ok. II połowy XIX wieku, przechodząc liczne transformacje, szczególnie w kwestii podziału - z wielu małych gmin tworzone większe.

Podstawowe prawa i obowiązki ogólne samorządów zawiera Ustawa o Samorządzie Terytorialnym, natomiast kwestie bardziej szczegółowe regulowane są odrębnymi aktami normatywnymi.

Organy samorządu terytorialnego

Gmina (<i>kommun</i>)		
Nazwa organu	Rada Gminy (Kommun-full-måktige)	Komitet Wykonawczy
Sposób wybierania	Wybory powszechne, bezpośrednie	Wybiera rada; członkami mogą być tylko mieszkańcy gminy, nie pełniący żadnych funkcji politycznych
Liczebność	31-101 w zależności od wielkości gminy	
Kadencja	3 lata	3 lata
Kompetencje	Organ uchwałodawczy, uchwała budżet, spełnia funkcje opiniodawczo- doradcze, powołuje członków innych organów organizacyjnych gminy, sprawuje kontrolę nad komisjami	Przygotowuje prace Rady; wykonuje uchwały Rady, prowadzi bieżącą administrację, uczestniczy aktywnie w procesie decyzyjnym w sprawach administracyjnych

Prowincje stanowią drugi szczebel samorządu terytorialnego w Szwecji. Na poziomie prowincji działają organy administracji rządowej, obok administracji samorządowej, co powoduje czasem kwestie sporne, jako że pojawia się problem dualizmu władzy. Organem stanowiącym w prowincji jest Rada, wykonawczym zaś Komisja Centralna.

Kompetencje samorządu

Zadania gminy obejmują: szkolnictwo, przedszkola, planowanie przestrzenne, pomoc społeczną, służby ratownicze, utrzymanie dróg lokalnych i parków, gospodarkę komunalną, mieszkalnictwo, komunikacje, ochronę zdrowia, ochronę środowiska, kulturę i sport.

Dochody samorządowe

Głównym źródłem dochodu gminy szwedzkiej są podatki lokalne.

Węgry

Charakterystyka

Na Węgrzech wyróżnia się dwustopniowy samorząd terytorialny. Jednostki samorządu funkcjonują tam na poziomie gminy oraz województwa. Charakterystyczną cechą węgierskiej struktury jest mnogość jednostek samorządowych, która wynika z przyjętej tam zasady - na każdą miejscowość przypada jeden samorząd gminny. Tak więc mamy na Węgrzech:

- 2908 gmin wiejskich, z których prawie 2/3 liczy sobie poniżej 1000 mieszkańców,
- 217 gmin miejskich; 22 z nich na prawach powiatu,
- 23 dystrykty stołeczne,
- miasto stołeczne Budapeszt

Powiatów jest na Węgrzech 19. Nie są one nadrzędne w stosunku do gmin.

Krótki rys historyczny

Początek dzisiejszego samorządu węgierskiego datuje się na rok 1990, kiedy to została przyjęta ustawa o samorządzie, będąca podstawą tworzenia i funkcjonowania jednostek gminnych. Na przestrzeni lat wnoszono do tej ustawy wiele poprawek, które konstytuują kształt dzisiejszej struktury samorządowej na Węgrzech.

Organy samorządu terytorialnego

Gmina (Közseg)		
Nazwa organu	Rada Gminy (Kozsegi Tanács)	Burmistrz (Polgármester)
Sposób wybierania	Wybory powszechne, bezpośrednie	Wybory powszechne, bezpośrednie
Kadencja	4 lata	4 lata
Kompetencje	Organ stanowiący	Organ wykonawczy
Dodatkowe informacje	Liczebność gminy decyduje o systemie wyborów; w gminach do 10 tys. mieszkańców są jednomandatowe okręgi wyborcze; w gminach większych stosuje się system mieszany	

Województwo (Megye)		
Nazwa organu	Zgromadzenie Województwa (Képvisező Testület)	Burmistrz (Megyei Közgyűlés Elnöke)
Sposób wybierania	Wybory bezpośrednie	Wybory bezpośrednie
Kadencja		
Kompetencje	Organ stanowiący, wybiera Z-cę Burmistrza spośród jego kandydatów	Organ wykonawczy, przewodniczy Zgromadzeniu, zwołuje sesje Zgromadzenia, wykonuje uchwały
Dodatkowe informacje		

Kompetencje samorządu

Zadania gminy to: dostarczanie wody pitnej, szkolnictwo podstawowe, przedszkola, opieka zdrowotna i społeczna, utrzymanie lokalnych dróg, planowanie przestrzenne, ochrona środowiska, mieszkalnictwo, ochrona przeciwpożarowa, kultura, sport.

Zadaniem województw jest głównie dostarczanie mieszkańcom usług z zakresu użyteczności publicznej. Powiaty przekazują również do wykonania liczne zadania samorządom gminnym.

Nadzór nad samorządem terytorialnym

Organem nadzoru dla samorządu terytorialnego jest autonomiczna jednostka, wyznaczona przez Parlament. Jej główną rolą jest kontrola zgodności działań samorządu z prawem oraz nadzór nad właściwym wydatkowaniem finansów gminy.

Dochody samorządu

Samorządy na Węgrzech czerpią dochód z podatków na zasadzie otrzymywania ustalonego procentu podatku krajowego, jaki jest płacony z terytorium gminy. Istotną część skarbu samorządu stanowią opłaty, podatki lokalne, a w szczególności: podatek od nieruchomości, podatek od prowadzenia działalności gospodarczej oraz opłaty społeczne.

Wielka Brytania

Charakterystyka

Samorząd lokalny w Wielkiej Brytanii posiada wiele cech specjalnych, jak choćby fakt niewystępowania wyodrębnionego organu wykonawczego typu, np. Zarząd. Kompetencje nieistniejącego Zarządu sprawują Rady (a we Władzy Wielkiego Londynu - Burmistrz) .

Kolejną cechą szczególną są bardzo ograniczone uprawnienia brytyjskiego Burmistrza (Przewodniczącego lub Burmistrza w miastach). W odróżnieniu od znanego nam polskiego modelu, gdzie stojący na czele Zarządu Wójt/Burmistrz lub Prezydent sprawuje władzę na terenie gminy, brytyjski Burmistrz pełni funkcje wyłącznie reprezentacyjne.

Kolejnym wyróżnikiem brytyjskiego modelu samorządu jest brak jego jednolitości na terenie całego Zjednoczonego Królestwa. Po reformach, jakie miały miejsce w latach 1996-2000 związanych z kształtowaniem się niezależnych regionów na terenie Wielkiej Brytanii mamy obecnie trójszczeblowy samorząd w Anglii, dwuszczeblowy w autonomicznej Szkocji, jednoszczeblowy w autonomicznej Walii (choć rozróżnia się hrabstwa i hrabstwa-miasta), jednoszczeblowy w pół-autonomicznej Irlandii Północnej, a dodatkowo jeszcze wydzielone jest Metropolitarne Hrabstwo Wielkiego Londynu.

Rząd Wielkiej Brytanii dąży do wprowadzenia jednoszczeblowego modelu na terenie całego kraju. Zmiany te jednak nie są przyjmowane chętnie i szybko przez konserwatywnych Brytyjczyków, którzy jako nieliczni w Europie przeszli się stosunkowo stabilnym samorządem lokalnym przez ponad 150 lat.

Krótki rys historyczny

Początki angielskiego systemu samorządowego sięgają średniowiecza, kiedy to przedstawicielem króla w hrabstwie był tak zwany sędzia pokoju.

W wieku XIX w Anglii funkcjonował pięcioszczeblowy model samorządu lokalnego składający się z parafii (7), związku opieki społecznej (8), dystryktu (okręgu) (9), miasta municipalnego (10), oraz hrabstwa (11). Parafie, dystrykty i hrabstwa przetrwały na terenie większości Królestwa do dziś dnia.

Ważne daty dla rozwoju samorządu:

- 1972 rok - Parlament Wielkiej Brytanii uchwalił ustawę o Samorządzie Lokalnym dla Anglii i Walii oraz ustawę o samorządzie lokalnym dla Szkocji, na mocy której zredukowano liczbę jednostek samorządowych i utworzono Komisję ds. Granic Samorządów Lokalnych
- 1974 rok - ustawa o Samorządzie Lokalnym, a raczej o Zarządzie Lokalnym (Local Government Act)
- w 1992 roku znowelizowana ustawa o Samorządzie Lokalnym przewidywała utworzenie tzw. władz jednolitych, które to powstały w Walii i Szkocji

Podstawa prawna funkcjonowania samorządu

Ustawa z 1974 roku o Samorządzie Lokalnym (Local Government Act)

Podział terytorialny w Wielkiej Brytanii

ANGLIA	PARAFIE	DYSTRYKTY	HRABSTWA	
WALIA (12)			hrabstwa	hrabstwa-miasta
SZKOCJA		dystrykty	regiony	
IRLANDIA PÓLNOČNA		dystrykty		
METROPOLITARNE HRABSTWO WIELKIEGO LONDYNU		dzielnice	londyńskie City	

Organy samorządu terytorialnego w Anglii

Parafia (parish)			
Nazwa organu	Rada Parafialna (Parish Council)	Przewodniczący (Chairman)	Zebranie Parafialne (Parish Assembly)

(7) Parafia - początkowo najmniejsza jednostka Kościoła w Anglii

(8) Związek opieki społecznej - kilka parafii wspólnie realizujących zadania opieki społecznej

(9) Dystrykt (okręg) - kilka parafii wiejskich lub miejskich

(10) Miasto municipalne - w zależności od znaczenia był to okręg lub hrabstwo

(11) Hrabstwo - w Anglii była i jest to jednostka samorządu najwyższego szczebla

(12) Podział na hrabstwa i hrabstwa-miasta miał miejsce w 1996 r. i powstał z połączenia dystryktów i hrabstw. Hrabstwa podlegają nadzorowi Walijskiego Zgromadzenia Narodowego oraz częściowo nadzorowi rządowego brytyjskiego sekretarza stanu ds. Walii. Dodatkowo w Walii funkcjonują jednostki pomocnicze o uprawnieniach takich jak angielskie parafie - rady społeczności.

Sposób wyboru	Radni wybierani bezpośrednio	Wybierany przez Radę	Spoleczność parafii
Liczebność	min. 5 radnych (ich liczba określana jest przez Radę Dystryktu)	1	Uprawniona do głosowania społeczność, zależy od liczby mieszkańców
Kadencja	4 lata	1 rok	-
Dodatkowe informacje	Rada zbiera się co najmniej raz na 3 miesiące		Zwoływane co najmniej raz na rok

Dystrykt oraz Hrabstwo (district; county)

Nazwa organu	Rada (Dystryktu lub Hrabstwa) (District Council/ County Council)	Przewodniczący (Chairman lub Mayor w miastach)	Zastępca (Vice-Chairman lub Deputy Mayor w miastach)
Sposób wyboru	Radni wybierani są w wyborach bezpośrednich, powszechnych w pojedynczych okręgach, systemem większościowym	Wybierany jest przez radnych zwykłą większością głosów	Wybierany jest przez radnych zwykłą większością głosów
Liczebność	w dystryktach metropolitarnych od 50 do 80, a w pozostałych 30 - 60 w hrabstwach od 60 do 100 radnych liczba radnych zależy od liczby okręgów wyborczych, nie od liczby mieszkańców	1	1
Kadencja	4 lata	1 rok	1 rok
Dodatkowe informacje	Rada ustala ogólną politykę lokalną, natomiast jej wykonanie powierza poszczególnym komitetom. Radni nie otrzymują wynagrodzenia, a diety i zwrot kosztów	Przewodniczący zwołuje posiedzenia rady i kieruje ich przebiegiem. Przewodniczący rozstrzyga w przypadku równej ilości głosów. Jest też członkiem wszystkich komisji.	Wiceprzewodniczący zastępuje Przewodniczącego

Władza Wielkiego Londynu

Nazwa organu	Rada Wielkiego Londynu (13)	Rady dzielnic (pomocnicze ciała dla Rady Wielkiego Londynu)	Burmistrz (Mayor)
--------------	-----------------------------	---	-------------------

(13) Powołana 4 maja 2000 r.

Władza Wielkiego Londynu			
Sposób wyboru	Sposób wyboru jest niejednolity i rzadko spotykany w wyborach samorządowych: są to wybory powszechne, członkowie wybierani są w 14 jednomandatowych okręgach wyborczych, a 11 z nich wybieranych jest w całym Londynie. Każdy wyborca ma 2 głosy: 1 na kandydata z okręgu, a 1 na listę partyjną	Wybierane razem z Radą Wielkiego Londynu	Wybory powszechne
Liczebność	25 radnych		1
Kadencja	4 lata	4 lata	4 lata
Dodatkowe informacje	rada uchwała budżet, kontroluje burmistrza,		Burmistrz ma bardzo silną pozycję, jest organem stanowiącym prawo i wykonawczym

Podział kompetencji pomiędzy organami samorządu terytorialnego w Anglii

	Parafia	Dystrykt	Hrabstwo
Biblioteki			
Budownictwo			
Cmentarze			
Drogi			
Gospodarka odpadami			
Licencje lokalne			
Mieszkalnictwo			
Ochrona konsumentów			
Ochrona sanitarna			
Ogródki działkowe			
Opieka społeczna (w tym ochrona zdrowia)			
Oświata			
Planowanie przestrzenne			
Policja, ochrona przeciwpożarowa			
Przystanki autobusowe, oświetlenie dróg i chodników			
Rekreacja, rozrywka, kultura, sport			
Toalety publiczne			
Transport			
Zieleń miejska			

Nadzór nad samorządem

Rozwiązania brytyjskie i w tym zakresie odbiegają od modeli występujących w wielu państwach UE.

Przyczyną takiego stanu jest brak terenowych organów administracji rządowej oraz brak sądownictwa administracyjnego i tak:

- kontrola finansowa sprawowana jest bezpośrednio przez właściwe departamenty ministerstwa i urzędy centralne,
- orzekanie o ewentualnych niezgodnościach z ustawami odbywa się za pośrednictwem właściwych sądów powszechnych.

Dochody samorządów w Wielkiej Brytanii

Charakterystyczny dla Wielkiej Brytanii jest wysoki poziom wsparcia rządowego. Budżety gmin to przede wszystkim dotacje rządowe, a poza tym od 1990 roku w Anglii oraz Walii jest to opłata gminna oraz podatek od nieruchomości przeznaczonych na działalność gospodarczą.

Włochy

Charakterystyka

We Włoszech wyróżniamy trzy poziomy administracji samorządowej: regiony (15 + 5 o specjalnym statusie), prowincje (100) i gminy (8100), wynikające z podziału terytorialnego państwa.

Krótki rys historyczny

Pierwsze akty prawne, dotyczące władz samorządowych, pojawiły się we Włoszech już w XIX wieku, w cztery lata po zjednoczeniu tego państwa, tj. w 1865 roku. Nie uznawały one jeszcze wtedy autonomii regionów, która została im nadana dopiero w 1953 roku. Obecny kształt samorządu włoskiego wywodzi się natomiast z lat 90-tych oraz początku XXI wieku, kiedy to przeprowadzono liczne zmiany, istotne z punktu widzenia funkcjonowania samorządu terytorialnego.

Ważne daty:

- 1990 - dokonano podziału władzy pomiędzy regiony, prowincje, gminy
- 1993 - wprowadzono bezpośredni wybór Burmistrzów oraz prowincjonalnych Prezydentów
- 1999 - wprowadzono bezpośredni wybór Prezydentów Regionu
- 2001 - wprowadzono bezpośredni wybór Prezydentów Regionu o specjalnym statusie.

Organy samorządu terytorialnego

Gmina (Commune)			
Nazwa organu	Rada Gminy (Consiglio Comunale)	Burmistrz (Sindaco)	Komitet Wykonawczy (Giunta Municipale)
Sposób wybierania	Wybory powszechne, bezpośrednie, w zależności od wielkości gminy radni wybierani w systemie większościowym bądź proporcjonalnym	Wybory powszechne, bezpośrednie w gminach powyżej 15 tys. mieszkańców - wybory dwurundowe	Członkowie wybierani przez radę z jej składu absolutną większością głosów
Liczebność	15 - 80 radnych w zależności od wielkości gminy	1	2 - 12 asesorów gminnych i 2 zastępców w zależności od wielkości gminy
Kadencja	5 lat	5 lat	5 lat

Gmina (<i>Commune</i>)			
Kompetencje	Organ uchwalodawczy, uchwała budżet, może powoływać komisje gminne o charakterze doradczym	Organ wykonawczy	Organ kolegialny, wykonuje uchwały Rady, przygotowuje i przedkłada Radzie projekty uchwał, kieruje administracją gminy; reprezentuje i zastępuje Radę pomiędzy sesjami, zawiera umowy w imieniu gminy, realizuje budżet gminy, wydaje zarządzenia porządkowe w sytuacjach nadzwyczajnych

Organem stanowiącym w prowincji jest Rada Prowincjonalna, wykonawczym zaś Prezydent oraz Giunta pochodzący, tak jak członkowie Rady, z wyborów powszechnych, bezpośrednich.

Organami regionów włoskich są Rada, jako organ stanowiący i nadzorczy jednocześnie, oraz Prezydent wraz z Guintą, posiadający władzę wykonawczą.

Kompetencje samorządu

Zadania powiatu to: planowanie przestrzenne, ochrona środowiska, obrona cywilna, autostrady, transport, ochrona środowiska, lokalna polityka rynku pracy, szkolnictwo.

Zadania regionów to: planowanie miejskie, ochrona zdrowia, drogi, transport, rynek pracy, ochrona środowiska, obrona cywilna.

Bibliografia / Więcej informacji

Publikacje

1. Jacek Wojnicki: 'Samorząd lokalny w Polsce i Europie', Wyższa Szkoła Humanistyczna im.A.Gieysztora w Puttusku, Puttusk 2003
2. Zbigniew Bukowski, Tomasz Jędrzejewski, Piotr Rączka: 'Ustrój samorządu terytorialnego', Dom Organizatora TNOiK, Toruń 2003
3. Bogdan Dolnicki: 'Samorząd terytorialny', Kantor Wydawniczy Zakamycze, Kraków 2003
4. Eugeniusz Zieliński: 'Samorząd terytorialny w Polsce', Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa 2004-10-04
5. Jakub Piecuch: 'Hiszpania w Unii Europejskiej. Aspekty Rozwoju Regionalnego', Wydawnictwo TWIGGER, Warszawa 2004
6. 'Podstawy samorządu terytorialnego. Informacja o samorządzie gminnym w Danii' Nr 2, 3, 15 wydawnictwo: Kommunernes Landsforening (Krajowy Związek Gmin), 1990
7. 'The Republic of Cyprus. An Overview.' Wydawnictwo: Press and Information Office, Republic of Cyprus, Nikosia, 2003
8. Sulev Maeltseemes: 'Local Self-Government in Estonia: Developments, Present Situation, Future Trends', Helsinki 1992

Internet

1. Związek Miast Polskich z siedzibą w Poznaniu:
www.miata-polskie.pl
2. Związek Gmin Wiejskich RP z siedzibą w Poznaniu:
www.zgwrp.org.pl
3. Związek Powiatów Polskich z siedzibą w Warszawie:
www.zpp.pl
4. Oficjalna Strona Rządu Republiki Cypru, Biuro Prasowe i Informacyjne (Press and Information Office):
<http://www.kypros.org/PIO>
5. Local Government and Public Service Reform Initiative:
www.lgi.osi.hu
6. Union of Local and Regional Government of Latvia: www.lps.lv
7. Lithuanian Central Internet Gates: <http://www.lietuva.lt>
8. Local Government Act of Ireland: www.irishstatutebook.ie
9. Rada Europy: www.coe.int

Przedstawicielstwa państw Unii Europejskiej w Polsce

<http://www.bmaa.gv.at/warschau>

<http://www.belgium.pl/pol/>

<http://www.mzv.cz/wwwo/default.asp?ido=1694&idj=38&amb=83>

<http://www.nlembassy.pl/>

<http://www.estemb.pl>

<http://www.danishembassy.pl>

<http://www.poland.ambasada.lt/>

<http://www.ambasadaniemiec.pl>

<http://www.amb-norwegia.pl/>

<http://www.ambasada-slowacji.pl>

<http://www.greece.pl>

<http://www.swedishembassy.pl>

<http://www.britishembassy.pl/>

<http://www.irlandia.pl>

<http://www.italianembassy.pl/>

Przedstawicielstwa Polski w krajach UE

<http://www.botschaftrp.at>

<http://www.ambpol.cz>

<http://www.ambpol.dk>

<http://www.embassyofpoland.fi>

<http://www.ambassade.pologne.net>

<http://www.poland-embassy.gr>

<http://www.polamb.nl>

<http://www.polishembassy.ie>

<http://www.polandembassy.lt>

<http://www.botschaft-polen.de>

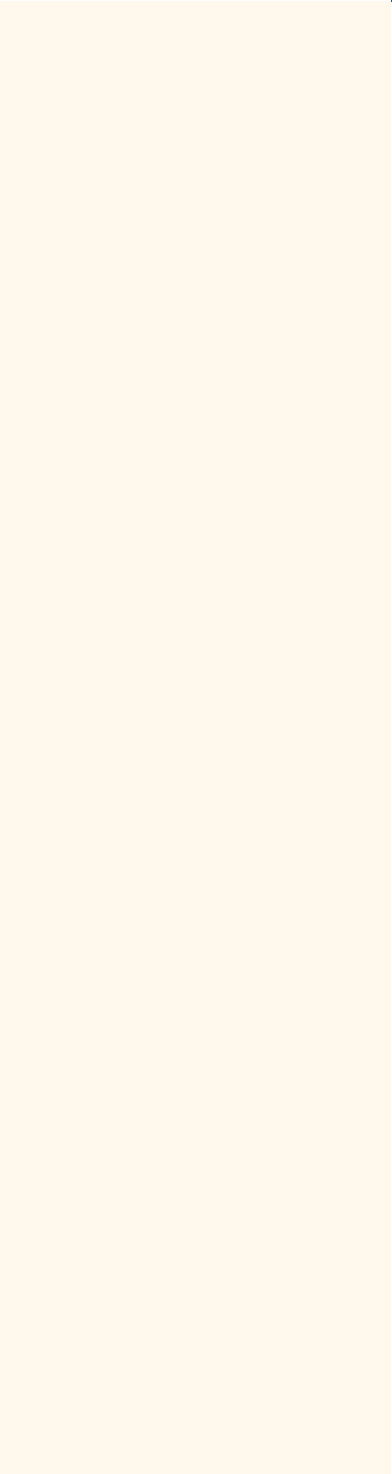
<http://www.emb-polonia.pt>

<http://www.polemb.se>

<http://www.lengyelorszag.hu>

<http://home.btclick.com/polishembassy>

<http://www.ambasciatapolonia.it>

SAMORZĄDY W UNII EUROPEJSKIEJ

URZĄD KOMITETU INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ

Urząd Komitetu Integracji Europejskiej (UKIE):

- Koordynuje działania zapewniające spójność między polityką rządu a zobowiązaniami wynikającymi z członkostwa Polski w Unii Europejskiej;
- Uczestniczy w wypracowywaniu polskiego stanowiska prezentowanego w ramach prac instytucji wspólnotowych oraz w tworzeniu i wdrażaniu prawa wspólnotowego;
- Monitoruje proces dostosowawczy związany z członkostwem Polski w Unii Europejskiej;
- Prowadzi prace analityczne w zakresie formułowania polityki europejskiej Rządu RP;
- Monitoruje udział Polski w funduszach i programach unijnych;
- Koordynuje współpracę z Sejmem i Senatem w związku z tworzeniem i wdrażaniem prawa wspólnotowego oraz udziałem Polski w pracach instytucji wspólnotowych;
- Opiniuje projekty aktów prawnych w zakresie zgodności z prawem europejskim;
- Informuje społeczeństwo o skutkach wynikających z przystąpienia Polski do Unii Europejskiej.

Na stronie internetowej Urzędu: www.ukie.gov.pl znajdują Państwo informacje dotyczące działalności UKIE i aktualności związane z członkostwem Polski w Unii Europejskiej.

Urząd Komitetu Integracji Europejskiej
Al. Ujazdowskie 9, 00-918 Warszawa
<http://www.ukie.gov.pl>
e-mail: info@mail.ukie.gov.pl

